

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA**

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

CUZNEȚOV LARISA

**TEORIA ȘI METODOLOGIA
CERCETĂRII FAMILIEI
ÎN ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI**

SUPORT DE CURS

Chișinău, 2021

37.018.1:001.891(075.8)

C 97

Aprobat pentru editare de Senatul
Universității Pedagogice de Stat *Ion Creangă* din Chișinău
(Proces verbal nr.5 din 17.12.2021)

Recenzenți:

Callo Tatiana, dr. hab., profesor universitar, ANACEC
Șevciuc Maia, dr., conf. universitar, USM

**DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Cuznețov, Larisa.

Teoria și metodologia cercetării familiei în științele educației :
suport de curs / Larisa Cuznețov; Ministerul Educației, Culturii
și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea Pedagogică
de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. – Chișinău : S. n., 2021 (CEP
USM). – 97 p.

Referințe bibliogr.: p. 94-96 (42 tit.). – 200 ex.

ISBN 978-9975-152-84-6.

37.018.1:001.891(075.8)

C 97

Autor:

© **Cuznețov Larisa, dr. hab., prof. univ.**

ISBN 978-9975-152-84-6.

CUPRINS

INTRODUCERE	5
1. CERCETAREA FAMILIEI ÎN ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI: ABORDARE SOCIOPSIHOPEDAGOGICĂ	
1.1. CERCETAREA FAMILIEI ȘI A EDUCAȚIEI FAMILIALE.....	8
1.2. PROIECTUL CERCETĂRII MATERIALIZAT ÎN APARATUL ȘTIINȚIFIC CATEGORIAL AL TEZEI DE MASTER.....	11
1.3. ABORDAREA INTERDISCIPLINARĂ, PLURIDISCIPLINARĂ ȘI TRANSDISCIPLINARĂ.....	17
1.4. SPECIFICUL CERCETĂRII FAMILIEI ȘI MODELELE INVESTIGATIVE POSIBILE.....	19
2. METODOLOGIA ȘTIINȚIFICĂ ȘI PRAXIOLOGIA CERCETĂRII FAMILIEI	
2.1. DIRECȚII, TEME ȘI PROBLEME ÎN CERCETAREA FAMILIEI...	24
2.2. CRITERII DE ȘTIINȚIFICITATE ȘI FUNCȚIILE CERCETĂRII...	28
2.3. STRATEGII, FORME, METODE ȘI TEHNICI DE CERCETARE A FAMILIEI.....	31
2.4. TEXTUL ȘTIINȚIFIC CA PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI IMPORTANȚA EXPLICAȚIEI ȘTIINȚIFICE.....	39
2.5. METODA EXPERIMENTULUI: PRELUCRAREA ȘI INTER- PRETAREA DATELOR OBTINUTE.....	51
2.6. STRUCTURA TEZEI ȘI ELABORAREA TEXTULUI ȘTIINȚIFIC AL TEZEI.....	62

SUPPORT AUXILIAR: ÎN AJUTORUL PERSOANEI CARE SE OCUPĂ DE CERCETAREA FAMILIEI, CONSILIERII ȘI EDUCAȚIEI FAMILIALE

1. MICUL DICȚIONAR EXPLICATIV AL CERCETĂTORULUI ÎNCEPĂTOR.....	65
2. UNELE EXEMPLE/MODELE PENTRU ELABORAREA PROIECTULUI DE CERCETARE.....	71
BIBLIOGRAFIE.....	94

INTRODUCERE

...Pe omul de știință nu-l caracterizează deținerea cunoașterii, ci căutarea adevărului, în funcție de modul de a aborda problema, de premisele de la care pleacă, de soluția propusă, de presupuzițiile și de faptele pe care se sprijină în cercetare...

K. R. Popper

Ideea elaborării acestui suport de curs a venit de la situația observată de mai mult timp în domeniul științelor educației la cercetarea variatelor teme și aspecte axate pe problematica educației și consilierii familiei, educației familiale, formarea competențelor parentale; cultivarea morală și a eficienței personale a membrilor acesteia. Întrucât tema și problematica familiei este actuală și suntem ferm convinși că va fi actuală în continuare, iar abordarea acesteia are un caracter complex, sociopsihopedagogic și antropologic, ne-am propus să acordăm un ajutor concret masteranzilor și doctoranzilor, care investighează această instituție socială importantă pentru fiecare om și pentru întreaga umanitate prin elaborarea suportului de curs vizat. Experiența acumulată în conducerea tezelor de masterat la specialitatea *Consilierea și educația familiei*, UPSC (zece promoții) și a tezelor de doctorat (circa 20 de teze susținute în domeniul vizat) ne-a permis să observăm, să conștientizăm punctele vulnerabile și **să realizăm următoarele constatări:**

- deseori detectăm o abordare monodisciplinară, ceea ce nu se poate admite, fiindcă familia reprezintă o instituție socială, care se dezvoltă și funcționează în baza unor particularități sociale, psihologice și desigur că pedagogice (astfel, nu putem

- evita studierea și apelarea la conceptele, teoriile, viziunile, accepțiunile, datele etc., cel puțin, din domeniul sociologiei educației, sociologiei familiei, psihologiei generale, psihologiei vârstelor, psihologiei familiei, psihologiei pozitive, psihologiei morale, pedagogiei și istoriei dezvoltării familiei, antropologiei, culturologiei etc.);
- uneori observăm erori și greșeli în organizarea experimentului sau desfășurarea unor cvaziexperimente, ce includ un grup/lot experimental și unul de control, care sunt neechivalente; nu sunt fundamentate și nu sunt elaborate criteriile, indicatorii, instrumentele investigative necesare etc.;
 - în cele mai frecvente cazuri cercetarea familiei, inclusiv a educației familiale și chiar a procesului educațional la general, nu permite randomizarea, deoarece familiile și sau copiii, părinții ca subiecți de cercetare nu constituie grupuri absolut echivalente;
 - se observă mari neajunsuri în selectarea, elaborarea și aplicarea instrumentelor cercetării; alteori se pune accent pe utilizarea numai a testelor; se comit greșeli în testarea normalității unei distribuții, în aplicarea metodei hermeneutice, nu se analizează *raportul cauză-efect* sau *raportul variabilă de cercetare-context* etc.;
 - în elaborarea textului științific al tezei, mai cu seamă în primul capitol, în care se abordează reperele teoretice, pot fi observate neajunsuri substanțiale la realizarea conceptualizării (transpunerea teoriilor în concepte); la efectuarea analizelor critice; redarea opiniei cercetătorului; se admit deseori: redundanța, sofisticarea informației, elemente de plagiat; ambiguitatea în explicații; abuzul de carcasse lingvis-

tice, metafore, snobisme lingvistice; concluzii, care nu sunt corelate cu problema, scopul și obiectivele cercetării etc.;

- cercetătorii nu țin cont de valorificarea funcțiilor investigative, deseori se observă dificultăți în expunerea, explicația, argumentarea, descrierea, analiza și interpretarea rezultatelor experimentului, în sistematizarea informației; în formularea predicțiilor și deschiderilor cercetării etc.

Așadar, intenția noastră rezidă în acordarea unui ajutor real masterandului sau doctorandului, care se ocupă de cercetarea familiei, însă, publicul-țintă poate fi unul mult mai larg, ca de exemplu: managerii școlari, cadrele didactice, psihologii, pedagogii și asistenții sociali, ce elaborează lucrări metodice pentru obținerea gradului managerial și a gradului didactic (proba practică, produsul - proiectul de succes din practica educațională), prevăzute de Ordinul 1091 din 07.10.2020, aprobat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.

În finalul *Introducerii* dorim cititorilor să lectureze lucrarea propusă cu atenție, plăcere și într-un mod creativ, activ-participativ, dezvoltând și completând ideile, sugestiile și demersul științific al acesteia.

Deosebit de mult, țin să mulțumesc doctorandelor mele: Pereu Tatiana și Raileanu Olga; masterandelor doamnelor, Hulață-Savtiuc Elizabeta, Antoniu Aurelia, pentru ajutorul acordat și permisiunea de a spicui și oferi celorlalți discipoli unele fragmente din teze și proiectele lor de cercetare.

Autorul

1. CERCETAREA FAMILIEI ÎN ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI: ABORDARE SOCIOPSIHOPEDAGOGICĂ

1.1. CERCETAREA FAMILIEI ȘI A EDUCAȚIEI FAMILIALE

Educația și familia ca fenomene și valori sociale foarte importante concentrează un ansamblu de aspecte ce presupun formarea personalității umane, care se desfășoară în conformitate cu cerințele societății și tezaurul cultural al neamului și al civilizației. Evident că *educația* reprezintă un proces ce derulează în concordanță cu anumite legi, legități și principii sociopsihopedagogice în baza valorificării unor forme, strategii și tehnologii acționale explorate de generațiile mature/ adulți (părinți, pedagogi etc.) în funcție de vârsta educaților și a particularităților de personalitate a acestora.

Educația poate fi abordată în cercetare din variate ipostaze și perspective: ca factor educațional de formare a individului; ca produs care indică asupra finalităților; ca proces ce elucidează structura și interacțiunile formative, care oferă posibilitatea surinderii relațiilor de cauză-efect în dimensiunile educației (educația morală, educația intelectuală, educația tehnologică, educația estetică și cea psihofizică) și în cercetarea multiplelor deziderate ale *noilor educații* (educația pentru mediu; educația pentru sănătate; educația pentru familie; educația pentru pace; educația pentru democrație etc.). La fel, educația poate fi abordată în cercetare din perspectiva și prin optica instruirii, adică a valorificării și dezvoltării tehnologiilor pedagogice, a didacticilor particulare; a istoriei dezvoltării învățământului ca sistem și proces educațional, a evoluției științelor educației, a deontologiei educatorului, a comunicării

și relaționării pedagog – elev, a realizării managementului educațional, a colaborării parteneriale cu familiile elevilor etc.

Familia, poate fi abordată în cercetare ca instituție socială, care perpetuează specia umană, reprezentând mecanismul optimal de reproducere biopsihosocială a individului. În acest context și plecând de la intenția de a sugera careva idei de investigații centrate pe problematica interesantă, variată și complexă a familiei, merită să ne aducem aminte de accepțiunile lui R. Merton, care considera familia *drept cea mai importantă curea de transmisie a valorilor și normelor culturale din generație în generație* și de frumoasele și profetice cuvinte ale lui C. Narly, care menționa că *familia a avut o influență decisivă întotdeauna asupra educației, ei i se datorează virtuțile neamului și ne atenționa că familia mai are un cuvânt de spus în educație...* [Apud 8, p.15].

Așadar, familia poate fi investigată din sau prin optica eficienței sale privind realizarea funcțiilor familiale (biologică și educativă, socială, psihologică, culturală, economică etc.); dezvoltarea-formarea personalității copilului la variate vârste; comunicarea și relaționarea adulților cu copiii; preîntâmpinarea conflictelor familiale, implicarea tatălui în educația copiilor; rolul mamei în creșterea și educația copilului; implicarea și rolul bunicii în educația familială; promovarea valorilor autentice; valorificarea parteneriatului familie-școală-comunitate; educația de gen în contextul familiei; formarea și manifestarea autorității parentale; formarea competențelor parentale; formele și metodele educației familiale etc.

Dacă ne referim la **legitățile generale ale cercetării educației și a familiei**, esențializându-le specificul acestora le putem identifica astfel:

- **Atât educația cât și familia necesită o abordare antropologică**, întrucât ambele fenomene sociale se ocupă de trans-

miterea culturală a valorilor, ambele funcționează pe cele două axe: **pe verticală**, care se desfășoară între generațiile succesive și **pe orizontală**, care are loc între persoane și comunități culturale, indiferent de vârstă, cu două deschideri, educația adulților și educația interculturală.

- **Fenomenul educației ca și fenomenul familiei denotă o pluralitate a modalităților de abordare:** pedagogică, psihologică, istorică, sociologică, sociopsihopedagogică, economică, morală, intelectuală, psihofizică, estetică, spirituală, filosofică etc. Argumentul de bază rezidă în originea, complexitatea, contextul, particularitățile proceselor vizate, funcțiile multiple și finalitățile acestora.
- **Cercetarea științifică apare numai acolo unde există o problemă de rezolvat**, fie în legătură cu educația și sau cu familia, indiferent dacă problema este una de cunoaștere/ epistemologică sau este una de natură praxiologică și atunci concretizăm că în primul caz avem o cercetare teoretică/ fundamentală și în al doilea caz avem o cercetare cu caracter aplicativ. Uneori aceste aspecte se îmbină organic și putem realiza o cercetare teoretico-aplicativă;
- **Problema cercetării în investigația științifică va începe de la formularea ipotezei**, indiferent de faptul care fenomen îl explorăm și cercetăm, educația sau familia, sau care scop urmărim, realizarea unei cercetări teoretice, aplicative sau teoretico-aplicative. Concomitent cu aspectul vizat este necesar să conștientizăm faptul că cercetarea realizată trebuie să confirme sau să infirme ipoteza, producând formularea altor ipoteze noi, care pe parcursul investigației se verifică și trebuie să răspundă la scopul și obiectivele cercetării (care, de fapt, se desprind și se proiectează în conformitate cu supozițiile ipotezei lansate).

- La fel, mai avem două situații importante **în cercetarea educației și cercetarea familiei, temele și problemele de cercetare pot fi impuse de realitate (stabilite prin observația sistematică și de durată), dar pot fi provocate și create pur experimental** (atunci cercetarea va lua o altă direcție: vom căuta fapte concrete pentru soluționarea problemei formulate și confirmarea ipotezei lansate), construind demersul în baza unor experimente preliminare/prealabile [1; 2; 7 etc.].

Evident că am putea continua depistarea și caracterizarea acestor aspecte, dar multe din ele vor fi abordate și analizate în continuare la elucidarea diferitelor subiecte. Noi sperăm că v-am provocat și v-am incitat creativitatea, imaginația, gândirea; cogniția și metacogniția, în direcția începerii, fundamentării și realizării unei cercetări originale, interesante și valoroase din punct de vedere teoretic și aplicativ.

1.2. PROIECTUL CERCETĂRII MATERIALIZAT ÎN APARATUL ȘTIINȚIFIC CATEGORIAL AL TEZEI DE MASTER

Proiectul cercetării reprezintă partea cea mai importantă a investigației întrucât anume de el depinde organizarea și desfășurarea corectă a acesteia. Din experiența personală de cercetător și conducător al tezelor de masterat și doctorat, cadru didactic care predă mulți ani disciplina vizată, propun elaborarea a **două variante de proiectare a tezei de master/doctorat: prima, de tip general – ca structură, dar restrânsă ca conținut, pentru a puncta logica și etapele procesului investigativ și a doua variantă – desfășurată, care conține ansamblul componentelor aparatului științific categorial/conceptual.**

Prima variantă de proiectare a tezei este una inițială, care-i va ajuta masterandului sau doctorandului să caute, să încerce, să *pipăie*, să determine tema, problema și scopul cercetării, să realizeze unele chestionări, testări, conversații prealabile, pentru a înțelege dacă tema este disertabilă, adică merită și poate fi cercetată. La această etapă cercetătorul își adună o primă bancă de date și surse bibliografice la tema sa.

Așadar, *proiectul inițial sau preliminar poate conține: tema, actualitatea acesteia în 3-4 argumente; problema, scopul, obiectivele, etapele cercetării cu delimitarea sarcinilor, perioadelor de timp și lotul/ eșantionul experimental* (dacă avem necesitatea, stabilim și lotul – martore/ de control, respectând condiția că loturile vor fi echivalente, din punctul de vedere al caracteristicilor de vârstă sau componența familiei, dacă în calitate de subiecți sunt familiile etc. Totodată, se consideră că experimentul va fi valid dacă lotul experimental și cel de control, selectate și explorate în cercetare, nu vor avea posibilitate de intercomunicare pe parcursul investigației.

Proiectul propriu-zis, cel de bază, **întitulat *Repere conceptuale ale cercetării se include în Introducerea tezei și conține:***

1. Actualitatea temei și importanța problemei abordate, aici se aduc argumente privind actualitatea temei, pot fi reflectate documentele de stat, de politici educaționale și sociale în domeniul vizat; pot fi elucidate unele contradicții și neajunsuri în ceea ce privește starea și sau situația de facto a aspectului care urmează a fi cercetat și, numai decît, se oferă motivația alegerii temei de cercetare. Actualitatea temei continuă cu elementul/componenta: Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare, care conține descrierea succintă a aspectelor investigate la tema concretă și a celor, fragmentar sau adiacent investigate, cu indicarea autorilor (se face trimitere la sursele din

Bibliografie). Este necesar să căutăm și să oglindim cercetările și autorii în domeniul temei tezei din variate contexte: autohton, european, american, rus etc., precizând aspectul concret.

În finalul primei componente se identifică **Problema cercetării**, care poate fi formulată clasic sub formă de întrebare (de exemplu: *Care sunt condițiile psihopedagogice de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale? În acest exemplu este foarte evidentă tema cercetării: Condiții psihopedagogice de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale*) sau prin modalitatea evidențierii necesității a ceea ce urmează să fie investigat, plecând de la situația descrisă în domeniul temei de cercetare (de exemplu: situația descrisă a generat problema cercetării, care rezidă în necesitatea determinării *condițiilor psihopedagogice de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale*).

2. Obiectul cercetării, denotă delimitarea precisă a ceea ce vom cerceta concret (proces, fenomen, sistem de învățământ etc.) și care vor fi subiecții implicați în cercetare (de exemplu: *obiectul cercetării la tema abordată poate fi formulat astfel: investigarea condițiilor psihopedagogice și a procesului de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale*).

3. Scopul cercetării reprezintă ținta acesteia (de exemplu: *scopul cercetării constă în determinarea și validarea condițiilor psihopedagogice de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale, structurate în Modelul educației pro-sănătate în cadrul familiei*).

4. Ipoteza cercetării reprezintă presupuziția de bază, urmată de un șir de supoziții cu privire la faptul investigat, la posibilitățile de soluționare a problemei, la elucidarea raportului cauză-efect al fiecărei secțiuni operaționale și rezultatul predictiv scontat. Cer-

cetătoarea Nicoleta L. Popa și cercetătorul Liviu Antonesei [2, p.116], au viziuni aparte cu privire la formularea ipotezei. Cercetătorii din domeniul vizat precizează și recomandă, în formularea ipotezei, respectarea următoarelor sugestii:

- Dacă studiul/cercetarea are caracter descriptiv și se încearcă să se surprindă mai degrabă fapte decât să se caute explicații, atunci ipoteza se formulează ca întrebare/ interogație.
- Se indică asupra importanței răspunsurilor la întrebările pe care le adresăm în contextul studiului.
- Se prezintă succint ce alte piste, obiective și ipoteze au fost excluse și se explică decizia de a vă orienta spre anumite fațete ale problemei.

Noi, venim cu o completare, care, în esență, include recomandările expuse anterior, dar, după cum am observat în practica conducerii și monitorizării tezelor de masterat și de doctorat, formularea ipotezei va ușura procedura de formulare a obiectivelor cercetării și de conștientizare a pașilor ce trebuie întreprinși pentru a soluționa problema cercetării. Astfel, la tema tezei anunțată mai sus, prezentăm ***un exemplu de formulare a ipotezei de cercetare:***

Ipoteza cercetării. Procesul de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale va fi eficient dacă vom:

- dezvălui și cunoaște esența conceptelor: *mod sănătos de viață, educație familială și educație pro-sănătate;*
- identifica scopul, obiectivele, conținutul și specificul educației pro-sănătate;
- determina și valida condițiile psihopedagogice de formare a modului sănătos de viață la copiii de această vârstă;
- corela formarea modului sănătos de viață cu specificul vârstei preadolescenților și aplicarea strategiilor eficiente de educație familială.

5. Obiectivele cercetării se stabilesc reieșind din scop, obiect și ipoteză. Ele reprezintă acțiunile operaționale, care urmează a fi realizate de cercetător în scopul soluționării problemei cercetării. Evident că în formularea acestora folosim un verb și respectăm logica investigației. Aceasta este cauza elaborării ipotezei cercetării în modul prezentat de noi (după supozițiile ipotezei ușor formulăm obiectivele cercetării). Așadar, la exemplul nostru, **obiectivele cercetării pot fi următoarele:**

- Analiza/dezvăluirea esenței conceptelor de bază: *mod sănătos de viață, educație familială și educația pro-sănătate.*
- Identificarea/caracterizarea coordonatelor, specificului și a conținutului educației pro-sănătate în cadrul familiei.
- Determinarea condițiilor psihopedagogice de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale.
- Corelarea formării modului sănătos de viață cu specificul vârstei preadolescenților și aplicarea strategiilor eficiente de educație familială prin elaborarea, experimentarea și validarea *Modelului educației pro-sănătate în cadrul familiei.*

6. Metodologia cercetării științifice conține două elemente. Primul redă reperele teoretice de la care masterandul/ doctorandul pleacă în investigarea problemei anunțate, cu indicarea autorilor, făcând trimitere la sursele bibliografice, iar al doilea element presupune enumerarea metodelor aplicate în cercetare. Este foarte important faptul ca cercetătorul să conștientizeze necesitatea *corelării unor nume și abordări, preluate din descrierea situației din domeniul de cercetare la tema sa, elucidate în actualitatea temei cu reperele teoretice pe care le va arăta în metodologie ca fiind călăuzitoare în investigația sa, urmărind indicarea surselor respective în bibliografie* (adică, dacă urmăm logica cercetării se va respecta

neapărat această interconexiune, altfel vor apare un șir de întrebări legitime, ca de exemplu:

- *Care este rostul descrierii detaliate a situației în domeniul vizat ?*
- *Dacă nu vom indica (în metodologia cercetării științifice) reperatele teoretice de la care plecăm în cercetare, oare nu ne vom abate de la cele mai importante aspecte și ne vom împrăștia, valorificând orice viziune, accepțiune neesențială a unor autori ?*
- *Cum vom realiza calitativ conceptualizarea?* (Evident că întrebări pot fi mai multe). Sigur că această componentă va fi detaliată și explicată pe parcursul lucrării, în următorul capitol și vom oferi variate modele în auxiliarul de la finele suportului de curs.

7. Rezultatele științifice obținute în cercetare, vor reda informația formulată succint despre soluționarea problemei și atingerea scopului, finalizând cu indicarea schimbării obținute (de exemplu, continuăm la tema noastră specificată și explorată anterior, prezentăm un exemplu: *Rezultatele științifice obținute în cercetare rezidă în determinarea condițiilor psihopedagogice de formare a modului sănătos de viață la preadolescenți în cadrul educației familiale, structurate în Modelul educației pro-sănătate, implementarea căruia a condus la cultivarea unor deprinderi sănătoase la copii și a contribuit la fortificarea sănătății acestora și a întregii familii*).

8. Semnificația teoretică și importanța aplicativă a cercetării, pot fi elucidate separat sau pot fi oferite în mod integrativ, principalul constă în faptul să se indice clar ambele aspecte (de exemplu: *semnificația teoretică* constă în dezvăluirea esenței conceptelor de bază, în conceptualizarea formării modului sănătos de viață/MSV și a educației pro-sănătate în cadrul familiei; în deter-

minarea și caracterizarea condițiilor psihopedagogice de formare a MSV la preadolescenți, iar *valoarea și importanța aplicativă* rezidă în elaborarea și experimentarea *Modelului educației pro-sănătate în cadrul familiei*. Modelul poate fi folosit de diriginți și Serviciul psihologic al instituțiilor de învățământ în educația și consilierea elevilor și a familiilor acestora).

9. Volumul și structura tezei. Aici se arată câte capitole conține teza, indicând și Introducerea, Concluziile generale și recomandările, Bibliografia și anexele.

10. Concepte/termeni cheie. Plecăm de la conceptele din titlul tezei, apoi le includem pe cele mai importante din conținutul tezei (*uneori putem avea sintagme, concepte compuse etc., de exemplu la tema abordată, conceptele cheie vor fi: mod sănătos de viață, familie, educație familială, educație pro-sănătate, preadolescenți, condiții psihopedagogice, model pedagogic, parteneriat educațional, consiliere*).

În finalul cercetării la elaborarea textului tezei de doctorat în Introducere/Repere conceptuale vor mai fi incluse și alte componente, ca de exemplu: eșantionul/lotul cercetări și instituția în care s-a realizat experimentul pedagogic; noutatea și originalitatea științifică; implementarea rezultatelor științifice; aprobarea rezultatelor cercetării; publicațiile la tema cercetării. Se recomandă ca în Introducere să nu fie abrevieri. Sintetizând acest subcapitol, menționăm că atât proiectul cercetării cât și Introducerea lucrării pot fi, pe parcurs și în final, completate și redactate, alături, reajustate de către autor.

1.3. ABORDAREA INTERDISCIPLINARĂ, PLURIDISCIPLINARĂ ȘI TRANSDISCIPLINARĂ

Fenomenul educației și familia au fost printre primele care s-au deschis abordărilor teoretice, experiențiale și experimentale, praxio-

logice, ce depășesc cu mult cadrul strict și limitat al disciplinelor. Evident că ambele aceste fenomene sunt complexe și desigur că odată cu dezvoltarea științelor antropologice, psihologice, sociologice și a culturologiei s-au observat numeroasele tendințe de colaborare și consolidare a perspectivelor de abordare extradisciplinară.

Așadar, **abordarea interdisciplinară**, reprezintă demersul investigativ prin care disciplinele își pierd o parte din specificul său în favoarea unei abordări interconexe, unitare, explorând împreună unele dintre resursele pe care le au în comun, în scopul de a clarifica tema și a atinge scopul și obiectivele cercetării. Deseori în cercetarea unor aspecte ale educației și sau a familiei realizăm o abordare interdisciplinară, axată pe valorificarea sociologiei, psihologiei și pedagogiei etc.

Abordarea pluri- sau multidisciplinară, reprezintă demersul științific în care mai multe discipline își păstrează propriul statut, dar valorifică obiectul cercetării – **educația** (ca concept; fenomen social; ca proces, ca eveniment; ca acțiune; ca finalitate etc.) și obiectul cercetării – **familia** (ca concept; ca fenomen social; ca instituție socială; ca factor de formare a personalității; ca formă de perpetuare a speciei umane etc.) din mai multe perspective, optici/puncte de vedere în același timp, însă dintr-o viziune complementară pentru a clarifica și a eficientiza cercetarea temei privind educația și sau familia (variate aspecte ale acestora).

Abordarea transdisciplinară, reprezintă demersul științific centrat pe obiectul cercetării, care depășește completamente specificul disciplinelor. Liviu Antonesei menționează că în ultimii ani, transdisciplinaritatea a căpătat și virtuți de excepție, fiind definită de mulți cercetători ca o *știință veritabilă a complexității*, remarcând că aceasta nu este doar viziunea sa, ci a mai multor cercetători, ilustrând cu opinia lui B. Nicolescu, care consideră și aduce argu-

mente precum în transdisciplinaritate disciplinele nu dispar, ci *colaborează într-un mod de perspectivă întregită asupra fenomenelor lumii naturale, sociale și culturale* [Apud 2, p.18].

În concluzie, analiza literaturii consacrate în domeniul cercetării familiei și plecând de la experiența proprie în domeniul vizat, menționăm că investigațiile monodisciplinare nu vor fi capabile să satisfacă exigențele de soluționare științifică a problemei ce abordează oricare aspect al vieții, comunicării, relaționării și educației familiale; a dezvoltării cuplului conjugal și a edificării, menținerii familiei; a parteneriatului educațional – familie – școală – comunitate etc.

1.4. SPECIFICUL CERCETĂRII FAMILIEI ȘI MODELELE INVESTIGATIVE POSIBILE

Cu siguranță că literatura de specialitate oferă o mare varietate de modele care pot fi folosite în cercetarea familiei, inclusiv și a educației. Propunem în continuare un șir de criterii pentru a clasifica aceste modele.

Criteriul I: orientarea cercetătorului și a investigației spre un anumit scop de tip cultural-antropologic. Din perspectiva acestui criteriu deosebim următoarele tipuri de modele:

- ***modelul centrat pe decizie***, investigația se desfășoară în baza a trei operații, după cum urmează, *identificarea problemei care solicită o soluție; abordarea problemei și găsirea soluțiilor posibile; alegerea soluției optime de către cercetător și factorii de decizie*. Evident că indiferent de modelul ales, toate soluțiile vor fi validate;

- ***modelul centrat pe cunoaștere***, în care investigația este centrată pe căutarea căilor de soluționare a problemei abordate în baza valorificării reperelor teoretice, metodologice și practice în sens larg (în baza studiului, analizei, conceptualizării; determinării, experimentării și validării celor mai optime strategii, teorii aplicate, modele etc.);
- ***modelul centrat pe sensibilizarea generală*** a actorilor implicați în cercetare și care căuta răspuns la anumite probleme cu caracter familial, educativ, axate pe parteneriatul familie – școală – comunitate etc.;
- ***modelul centrat pe interacțiuni generale***, seamănă cu precedentul, numai că este axat pe relațiile și colaborarea actorilor familiari, educativi și sau sociali; unirea eforturilor pentru atingerea scopurilor [Apud 2, p.18].

Criteriul II: orientarea cercetătorului spre abordarea sociologică:

- ***modelul centrat pe abordarea metodologică a raportului dintre individualism și holism***, stimulează cercetările cu caracter pedagogic, în care pot participa actorii educației, actorii familiari sau cei comunitari, sociali sub variate forme, implicând acțiunile și interacțiunile subiectului cercetării sau a mai multor subiecți, îmbinând nivelul microstructural cu cel macrostructural (de exemplu: familia, ca o instituție socială, care-și onorează funcțiile sale și familia, abordată ca partener educațional familie-școală-comunitate). În primul caz se observă abordarea individualistă, iar în al doilea caz – abordarea holistă, dar ambele cercetări, în esență, vor apela la investigarea raportului nominalizat;
- ***modelul centrat pe abordarea metodologică a raportului dintre analiza cantitativă și cea calitativă***, optează pentru

valorificarea explicației, elaborarea și testarea ipotezelor, analiza și interpretarea datelor empirice ale realității și a datelor obținute în mod experimental, îmbinând investigarea realității sociale și a celei pedagogice, inclusiv psihologice, tinzând spre o unitate metodologică a cercetării, realizată în baza explorării unor modele teoretice sau teoretico-aplicative ideale;

- ***modelul centrat pe abordarea metodologică a raportului dintre globalizare și localizare***, care presupune realizarea cercetărilor din două perspective, una care explorează studierea profundă a nivelului local, exprimată deseori prin investigațiile la nivel sociopsihopedagogic național și alta, care se extinde la nivelul globalizării, spre abordarea culturii societății informaționale, a interdependențelor în rețelele sociale etc.;
- ***modelul centrat pe abordarea metodologică a raportului dintre modernitate și postmodernitate***, care este orientat către cercetarea socială și pedagogică în condițiile tranziției istorice, începute cam la mijlocul secolului XX pe dimensiunile economică și culturală, care evident că implică atât familia cât și școala, atât aspectele sociale cât și cele psihologice și urmează traseul de la societatea modernă/ industrial-dezvoltată spre societatea postmodernă, informațională, bazată pe cunoaștere [Apud 2, p.18].

Criteriul III: orientarea spre obținerea calității cercetării, generează câteva modele importante de cercetare pe care le putem delimita în cele patru tipuri, *primul model* este axat pe ameliorarea/eficientizarea problemei și obiectului cercetării; *al doilea* – este bazat pe ameliorarea/eficientizarea teoriei la nivel epistemic și social, valorificabilă din perspectivă conceptuală, normativă, metodologică și praxiologică; *al treilea model*, cel mai frecvent utili-

zat, care este centrat pe înregistrarea etapelor de verificare și obținere a datelor, colectarea datelor și aplicarea unor instrumente validate experimental, implicarea observațiilor științifice, analiza, sinteza și interpretarea acestora și *al patrulea model*, bazat pe eficientizarea modului de utilizare a datelor (fie statistice, fie obținute experimental).

Criteriul IV: orientarea cercetătorului spre abordarea rolului strategic al investigării pedagogice și psihopedagogice în schimbarea socială. Plecând de la acest criteriu delimităm două modele frecvent valorificate în postmodernitate:

- ***modelul centrat pe cercetarea adaptată la cerințele sociale***, care urmează un traseu clasic/tradițional, explorând cadrul teoretic/epistemologic, cel experiențial și cel experimental. Acesta impune o analiză, începând, cu, cel puțin modernitatea și ajungând în postmodernitate prin determinarea sau elaborarea și validarea anumitor soluții/strategii, pentru rezolvarea variatelor probleme impuse de actualitate (de exemplu: proiectarea reformei curriculare; optimizarea managementului educațional; perfecționarea comunicării și relaționării familiale; sporirea calității educației familiale a copiilor etc.);
- ***modelul axat pe cercetarea critică***, este orientat spre dezvoltarea cunoașterii în domeniul științelor educației și a familiei, abordării educației familiale, a educației părinților etc. Modelul vizat presupune elaborarea și validarea unor modele teoretice ideale, a tehnologiilor educaționale a unor instrumente speciale (sisteme, strategii, programe de consiliere, curriculumuri, programe de formare etc.). Acest model implică cercetări teoretice serioase și profunde, conceptualizare/transpunerea teoriilor în concepte; elaborarea și validarea unei baze metodologice și praxiologice în domeniul expus

detaliat în aparatul științific al tezei (actualitate, condiții și contradicții sociale, familiale etc.; problemă, obiect, scop, ipoteză, obiective) [Apud 2, p.18]. Așadar, modelele aplicate pot fi multiple și variate, ele pot fi îmbinate de cercetător, totul depinde de tema, problema și scopul cercetării. Evident că modelele expuse generează specificul și instrumentarul cercetării, orientând persoana ce efectuează investigația spre un anumit tip și traseu de cercetare a temei și problemei formulate.

Schema generală de elaborare a proiectului de cercetare:

- 1. Stabilirea domeniului și formularea temei***
↓
- 2. Studiul literaturii/ documentarea la temă***
↓
- 3. Elaborarea schiței generale a cercetării***
↓
- 4. Determinarea actualității și gradului de cercetare a temei***
↓
- 5. Fundamentarea temei și concretizarea ipotezei, scopului, obiectivelor, obiectului, reperelor teoretice, metodelor și etapelor cercetării.***

2. METODOLOGIA ȘTIINȚIFICĂ ȘI PRAXIOLOGIA CERCETĂRII FAMILIEI

2.1. DIRECȚII, TEME ȘI PROBLEME ÎN CERCETAREA FAMILIEI

În acest subcapitol nu vom formula direct teme sau probleme ale cercetării, ci vom incita să determinați și să conștientizați independent care aspect anume, axat pe problematica familiei, ați dori să-l cercetați. Noi am elaborat special acest subcapitol într-o formă problematică, sugerând multitudinea aspectelor cercetate fragmentar în domeniul vizat, pentru ca dvs. să stabiliți care temă ați dori să investigați. Familia, ca instituție fundamentală și mecanism optimal de reproducere biopsihosocială a omului, prin realizarea numeroaselor sale funcții, interrelaționează cu multiple domenii de activitate și dimensiuni ale vieții comunității umane. *Pentru a transmite valorile și normele morale din generație în generație, pentru a-l pregăti și integra pe individ în societate, civilizația, până în prezent nu a inventat nimic mai genial decât familia. De-a lungul timpului, aceasta a fost o fortăreață de stabilitate, un factor și actor educativ decisiv de formare a personalității umane.* Acest postulat, în esență, reprezintă o idee sintetizată și esențializată dintr-un număr mare de lucrări dedicate familiei [8; 9; 14; 19; 26; 28; 30 etc.].

Ritmul accelerat, uneori imprevizibil, al transformărilor din societatea contemporană plasează familia în tumultul variatelor probleme și dileme de ordin economic, cultural, psihologic, moral, pedagogic și juridic. Individualizarea și democratizarea vieții de familie; comunicarea și relaționarea optimă familială; educația fa-

miliară a copiilor; competența și eficiența parentală; cultura relațiilor intergeneraționale și familia; pluralitatea modelelor familiale existente, impactul lor asupra educației tinerei generații – reprezintă procese complexe și contradictorii, care sunt frecvent abordate în discursul științific și necesită investigații profunde și sistematice de tip inter-, pluri- și transdisciplinar. În această ordine de idei, tot mai actuală devine abordarea problematicii ce vizează *cercetarea sociopsihopedagogică a familiei* (CSPPF). Desigur, acest demers necesită realizarea unei cercetări complexe și sistemice/holistice a familiei în context cultural real. Este important să studiem întregul parcurs, adică evoluția de la familia tradițională la cea modernă și postmodernă; rolul și implicațiile ei asupra omului și colaborarea cu alte instituții sociale importante (școala, biserica, mass-media etc.). Momentele nominalizate ne conving că rămân extrem de actuale cercetările asupra consolidării comunicării și relaționării familiale; a formării competențelor parentale; a abordării conținutului, strategiilor și modalităților educației familiale; a pregătirii copiilor pentru o viață armonioasă și echilibrată; a formării modului sănătos de viață în cadrul familiei; a optimizării parteneriatului educațional familie – școală – comunitate; a eficiențizării relațiilor intergeneraționale; a sporirii calității integrării în profesie și valorizarea rolului social de familist și cetățean demn etc. În baza analizei literaturii de specialitate [1; 2; 3; 7; 8; 10; 13 etc.], vom preciza un șir de poziții privind abordarea sociopsihopedagogică, care, în viziunea noastră, se poate caracteriza prin câteva trăsături specifice. În primul rând, aceasta reprezintă un tip special de cercetare științifică, care urmărește cunoașterea, determinarea, înțelegerea, analiza, descrierea, interpretarea și dezvoltarea fenomenelor ce țin de optimizarea vieții familiei: a colaborării interpersonale și coeziunii, adaptabilității familiei contemporane; a edu-

cației copiilor în cadrul familiei; a comunicării și relaționării eficiente copii – părinți – bunici pe dimensiunile socială, psihologică și pedagogică, valorificate din perspectiva sociologiei, psihologiei, inclusiv a psihologiei umaniste, pozitive și a modelului pedagogic/educațional de formare și dezvoltare a personalității integre și armonioase. În al doilea rând, CSPPF se prezintă ca un demers metodologic complex, realizat, în plan teoretic și practic, printr-un ansamblu de acțiuni și metode de cercetare, care asigură studiul bibliografic/documentarea, analiza, sinteza, conversarea, testarea, identificarea, explicarea, descrierea, experimentarea, observarea și compararea variatelor fenomene și raporturi, efecte ale manifestării membrilor familiei/adulți și copii, valorificarea studiului de caz ș.a. Unele repere metodologice privind cercetarea sociopsihopedagogică a familiei țin de studiul valorilor familiale, a strategiilor și modelelor educative promovate. Tot aici se include investigarea credințelor, a atitudinilor și comportamentelor ce țin de cultivarea unui mod demn din punct de vedere moral, spiritual și psihofizic. Un al treilea moment de bază constă în faptul că CSPPF are ca scop achiziția, dezvoltarea și experimentarea noilor cunoștințe și competențe, soluții și strategii de: verificare, completare și ameliorare sau schimbare a proceselor de constituire și eficientizare a relațiilor dintre cele trei generații ale culturii umane: tinerii, implicit *cultura prefigurativă*; adulții/părinții, reprezentanții *culturii cofigurative* și persoanele în etate/bunicii, exponenții *culturii postfigurative*. La fel, în cadrul CSPPF se studiază și se analizează efectele dezvoltării cuplului și a familiei; se identifică, se observă și se compară procesele evolutive ale acestora; se determină și se estimează modelele relaționale și cele educative ce necesită o abordare din și prin optica teoriilor din domeniile psihologiei, pedagogiei, sociologiei educației, sociologiei familiei, psihologiei vârștelor, psihologiei pozitive, peda-

gogiei și psihologiei familiei, istoriei dezvoltării familiei și educației, antropologiei și culturologiei etc.

Un alt aspect al CSPPF constă în faptul că tipul dat de investigație asigură surprinderea unor distorsiuni și fenomene negative, posibilitatea de experimentare-validare a strategiilor de prevenire și de soluționare a dificultăților, conflictelor intrafamiliale, intrageneraționale și intergeneraționale, asigurând realizarea optimă a activităților centrate pe dezvoltarea, educația copiilor și a membrilor adulți ai familiei. Evident că acțiunile pe care le va întreprinde cercetătorul se vor finaliza cu o lucrare științifică și vor fi corelate cu proiectul cercetării și cu cadrul conceptual/*aparatură științifică categorială*, care se elucidează în *Introducerea variatelor lucrări științifice* (studiu teoretic, teză de master, teză de doctor, lucrare metodică etc.) și conține următoarele elemente, după cum am menționat anterior: actualitatea temei; analiza și descrierea situației în domeniul de cercetare; problema cercetării; ipoteza, scopul și obiectivele cercetării; metodologia cercetării (reperetele teoretice/epistemologice de la care pleacă investigația și metodele ce vor fi aplicate în cadrul acesteia). În contextul vizat, important este să conștientizăm faptul că problema cercetării este clarificată gradual, în mod obiectiv, imparțial, prin valorificarea cadrului teoretic, experiențial și experimental. Evident că *Introducerea* va avea un caracter diferențiat în funcție de tipul cercetării și lucrării preconizate. Pentru a realiza o cercetare sociopsihopedagogică relevantă a familiei ne vom conduce de la asumțiile abordării sistemice/holistice, multidisciplinare și a educației permanente/învățării pe parcursul vieții. În acest sens, CSPPF reprezintă o activitate de investigație profundă, cu caracter prospectiv și predictiv; de elaborare – experimentare – verificare și dezvoltare a unor inovații valoroase din punct de vedere științific, social, psihologic și pedagogic.

2.2. CRITERII DE ȘTIINȚIFICITATE ȘI FUNCȚIILE CERCETĂRII

În consens cu cele relatate, optăm pentru a considera cercetarea sociopsihopedagogică a familiei ca fiind o activitate științifică, proiectată și realizată strategic și tactic în scopul de a surprinde, stabili și explica fapte și relații noi în sistemul structural-funcțional, cel educativ, intragenerațional și intergenerațional al familiei, pentru a elabora și valida pe această bază, soluțiile experimentate de eficientizare a comunicării și colaborării celor trei generații în cadrul familiei și societății. CSPPF are ca scop crearea perspectivelor, a strategiilor și tehnologiilor de armonizare a relațiilor intrafamiliale și educația optimă a tinerei generații. Așadar, o cercetare științifică nu are nimic comun cu un sumar sau un raport de activitate în care cercetătorul prezintă o sinteză a acțiunilor sale, oferă un șir de viziuni asupra problemei și/sau o simplă rezumare teoretică asupra unui aspect social sau psihopedagogic, realizat în baza studierii surselor bibliografice de specialitate [11, p. 14]. Deși elementele nominalizate pot fi prezente într-o cercetare sociopsihopedagogică a familiei și în lucrarea științifică preconizată, esența și conținutul acestora trebuie să corespundă strict următoarelor **criterii de științificitate**:

- abordarea unei probleme importante și actuale pentru teoria și practica domeniului investigat;
- realizarea conceptualizării autentice, ceea ce presupune transpunerea teoriilor în concepte (apoi valorificarea acestora în cercetare și text);
- elaborarea și verificarea ipotezelor;
- posibilitatea experimentării (preliminare, constatative, de formare, de corecție, de verificare/control etc.);

- valorificarea cadrului epistemologic, experiențial și praxiologic în conformitate cu problema cercetată;
- analizarea, precizarea, delimitarea și re/definirea conceptelor;
- identificarea și formularea definițiilor, a legilor, legităților și principiilor; tezelor principale și a postulatelor;
- fundamentarea științifică, elaborarea și validarea eficienței strategiilor, modelelor, tehnologiilor de re/echilibrare a modului educativ și de viață al familiei;
- obiectivitatea și neutralitatea axiologică a cercetătorului și desigur că respectarea eticii și a validității observărilor și a cercetării în ansamblul său [3; 11; 14; 24; 31 etc.].

În scopul precizării strategiei de bază a CSPPF, vom actualiza *procedura metodologică propusă de K. Popper, pe care am structurat-o în următoarea formulă: identificarea și formularea problemei de cercetare – lansarea ipotezei/teoria ipotetică de soluționare a problemei – eliminarea erorilor prin studii și analize epistemologice și critice – implicarea observației științifice – fundamentarea și elaborarea programelor de optimizare – experimentarea lor pentru a determina eficiența instrumentelor elaborate – sinteza, interpretările, generalizările, predicțiile și recomandările pe marginea cercetării* [14; 20, 24 etc.]. În acest context, trebuie să avem în vedere că cercetarea sociopsihopedagogică a familiei este definită și ghidată de câteva funcții importante.

– *Funcția referențial-informațională* ne orientează în direcția documentării, adică a studierii surselor bibliografice, site-urilor de specialitate în problema cercetării și crearea unor baze de date și informații, pentru ca acestea, ulterior, să fie analizate, structurate, interpretate, dezvoltate și completate. Principala regulă constă în respectarea obiectivității, a corectitudinii informației și realizarea

adecvată a trimiterilor bibliografice (pentru a evita erorile, distorsionarea ideilor preluate; plagiatul și compilarea etc.).

– *Funcția epistemologico-explicativă* se rezumă la necesitatea studierii profunde a reperelor teoretico-aplicative, a analizei, constatării, descrierii, explicării derivărilor conceptuale și valorificării acestora în cadrul cercetării și elaborării textului științific. Funcția dată ne orientează spre re/definirea conceptelor fundamentale și operaționale, inclusiv spre realizarea unei conceptualizări consistente, care presupune transpunerea teoriilor în concepte. Studiul conceptelor, la rândul lor, necesită un șir de analize, precizări, delimitări, sinteze și explicații.

– *Funcția praxiologico-experiențială*, care, fiind determinată de primele funcții, asigură realizarea analizei cadrului experiențial și al elaborării – implementării experimentale – verificării programelor și a instrumentelor metodologice propuse (scheme, modele, strategii, tehnologii, matrice etc.), axate pe soluționarea problemei de cercetare.

– *Funcția interpretativ-sistematizatoare* ne orientează spre: realizarea analizelor critice, structurarea și sistematizarea informațiilor, generalizarea și esențializarea, interpretarea datelor, a fenomenelor cercetate, a rezultatelor obținute; interpretarea sensului acestora, precizarea raporturilor cauză-efect.

– *Funcția predictiv-prospectivă*. Finalizarea cercetării, în sensul încheierii acțiunilor investigative și a perfectării textului științific, se efectuează în conformitate cu această funcție. Ea indică asupra configurării sintezelor finale, asupra formulării concluziilor și a recomandărilor pertinente, a conturării noilor direcții de cercetare, a elaborării perspectivelor și a predicțiilor/ deschiderilor vizavi de cercetarea realizată și desfășurarea investigațiilor ulterioare.

Așadar, funcțiile descrise ajută și orientează cercetătorul pentru a proiecta, a organiza, a desfășura și a monitoriza eficient activitatea investigativă.

2.3. STRATEGII, FORME, METODE ȘI TEHNICI DE CERCETARE A FAMILIEI

În continuare ne vom referi la *metodologia cercetării socio-psihopedagogice a familiei* în sens restrâns, adică vom analiza metodele care pot fi aplicate în demersul investigativ. În acest scop, vom preciza un aspect pe care îl considerăm extrem de important: *metodologia cercetării*. În științele socioumane, la general, și în cercetarea sociopsihopedagogică a familiei, în special, ***metodologia presupune stabilirea și indicarea reperelor epistemologice/teoretice de la care plecăm și pe care ne axăm în cercetare plus elucidarea metodelor ce urmează a fi utilizate în cadrul acesteia*** [10, p. 231].

Determinarea reperelor teoretice se produce în procesul studierii literaturii științifice/documentarea la tema tezei de masterat sau doctorat. În acest context, ținem să precizăm că vom selecta și valorifica ca repere teoretice, anumite concepte, teorii, viziuni, concepții, abordări și orientări științifice etc. ***Reperete teoretice selectate și indicate în metodologia cercetării trebuie să fie conforme temei, problemei, ipotezei, scopului, obiectivelor, obiectului acesteia. Evident că se vor indica autorii/ cercetătorii, trimiterile la sursele bibliografice respective și se vor concretiza aspectele, ideile, teoriile etc., stabilite drept repere teoretice/epistemologice ale cercetării. Ca urmare, primul capitol, deseori și al doilea, reflectă analiza acestora, conceptualizarea efectuată și***

pot fi regăsite la nivelul fundamentării științifice a modelelor, strategiilor, instrumentelor pedagogice sau psihopedagogice elaborate în partea praxiologică/ experimentală a cercetării/ tezei. În bibliografia tezei se includ autorii lucrărilor valorificate în cercetarea realizată.

Metodele aplicate în cercetarea sociopsihopedagogică a familiei, în esență, nu se deosebesc de cele aplicate în științele socio-umane și se pot rezuma la trei categorii: *metode de culegere a informației/datelor, metode de sistematizare și de prelucrare a informației/datelor și metode de interpretare, de esențializare și de generalizare a rezultatelor obținute.* Totodată, cercetătorii din domeniu [1; 2; 7; 8; 9; 11 etc.] delimitează patru modele fundamentale de investigare a familiei, care permit abordarea ei ca fenomen social, pedagogic/ educativ, cultural și antropologic, cu implicații decisive în formarea personalității umane. Explicarea funcționării modelelor presupune nu numai ilustrarea acțiunilor cercetătorului, dar și identificarea metodelor aplicate – selectarea, îmbinarea și valorificarea optimă a acestora. Astfel, **Modelul de sensibilizare generală** se realizează prin intermediul acțiunilor investigative, axate pe formarea unei *mase critice*, fie în cadrul comunității științifice, fie în cadrul societății, pentru a sensibiliza persoanele interesate de problema cercetării. **Modelul centrat pe decizie** poate fi valorificat de diferite instituții sociale, inclusiv de cele responsabile de politicile de ocrotire și susținere a familiei. Operațiile de bază cuprind: identificarea problemei care solicită o soluție; abordarea problemei și căutarea soluțiilor posibile; alegerea variantei optime de către factorii de decizie. Evident că noi suntem interesați, în primul rând, de **Modelul centrat pe cunoaștere și soluționarea problemei**, care include ansamblul de acțiuni de valorificare a cadrului teoretic, experiențial și a celui experimental. La fel, este

important **Modelul centrat pe explorarea interacțiunilor sociale și științifice**, deoarece presupune eforturi conexe din partea instituțiilor de cercetare și a celor sociale, a factorilor de decizie. Mai mulți autori [1; 2; 5; 24; 31 etc.] consideră acest model drept unul ideal, însă dificil de realizat sub anumite aspecte, deoarece a uni și îmbina eforturile sistemice și sistematice ale cercetătorilor și factorilor de decizie (cu toate că se declară și se discută problema parteneriatului social, științific etc.) este un demers destul de complicat. După cum se poate observa, funcțiile și modelele descrise ne orientează spre delimitarea tipurilor de cercetare psihopedagogică a familiei din perspectiva modului de operare a acțiunilor investigative. Așadar, în conformitate cu metodologia adoptată, deosebim: **cercetări istorice; cercetări comparative; cercetări experimentale; cercetări observaționale și speculative/filosofice**. În funcție de scopul și complexitatea problematicii abordate, se pot distinge: **cercetări teoretico-fundamentale, cercetări cu caracter aplicativ și cercetări combinate/mixte**, care includ studiile cadrului teoretic și ale celui praxiologic. După modul de abordare, după cum am mai menționat anterior, cercetarea sociopsihopedagogică a familiei poate fi *intra-, pluri- și transdisciplinară*, întrucât presupune valorizarea interconexă a cel puțin trei dimensiuni – psihologică, sociologică și pedagogică. În esență, investigația familiei nu poate fi realizată eficient în afara explorării dimensiunii sociologice și, atunci, cercetarea este axată pe valorificarea pluridisciplinarității. În cazul implicării filosofiei sau a filosofiei educației, a antropologiei, etnopedagogiei, anatomiei și fiziologiei omului etc., în cercetarea sociopsihopedagogică a familiei evident că vom explora principiul transdisciplinarității.

În funcție de tipul eșantionului/subiecților implicați în cercetare, deosebim: *cercetări individuale* (o familie sau un singur

membru al acesteia); *cercetări în focus grupuri* (câteva familii cu aceeași problemă); *cercetări colective* (eșantioane – loturi reprezentative constituite din 20-200 de familii sau 100-2000 de subiecți, dacă problema cercetării este centrată pe investigarea unor aspecte istorice, educative sau structural-funcționale etc.). În contextul vizat, ținem să precizăm posibilitatea explorării mai multor tipuri de eșantioane. Astfel, CSPPF se poate realiza pe *eșantioane independente*; *eșantioane stratificate* (antrenarea copiilor, a părinților, a bunicilor etc.); eșantioane sau loturi de tipul *înainte și după* (investigarea unui singur eșantion conform *before-and-after method*, care presupune realizarea acțiunilor de constatare, de formare și de verificare pe unul și același eșantion). În cercetarea sociopsihopedagogică a familiei, eșantionul nominalizat se consideră a fi unul care satisface exigențele studiului riguros și obiectiv, deoarece permite evidențierea clară a impactului factorului experimental și asigură monitorizarea transformărilor finale, dar și a celor secvențiale; compararea eficientă a situației inițiale cu cea postformativă, fără ca cercetătorul să se sustragă de la investigarea eșantionului de control/martor, care, în cazul nostru, este dificil de stabilit din cauza aspectelor structural-funcționale foarte variate ale familiilor. În CSPPF se pot explora și *eșantioanele de tip experimental și de control*, mai cu seamă atunci când investigăm fenomene ce țin de educația copilului, estimarea și formarea modului de comunicare-relaționare familială, dar aici trebuie să fim atenți la procedura eșantionării (respectarea omogenității acestuia pe diferite criterii: familie completă sau alte tipuri de familie; axarea pe variabile relevante, cum ar fi genul, vârsta, cultura, competența membrilor familiei, mediul etc.). Este foarte important să conștientizăm direcția abordării științifice și să menționăm că cercetarea sociopsihopedagogică a familiei, din această perspectivă, poate fi con-

struită într-un mod *longitudinal* (istoric, diacronic) și *transversal* (sincronic). În funcție de finalitatea și calitatea rezultatelor cercetării, distingem: *cercetare de dezvoltare a familiei/copiilor, adolescenților, părinților; cercetare de orientare și ghidare a familiei; cercetare inovatoare* (de schimbare a structurilor familiale, a comportamentelor, a modului de viață; de relaționare etc.); *cercetare de reformare/corectare* a variatelor aspecte legate de viața și edificarea și menținerea familiei armonioase.

În finalul subcapitolului, ne vom opri asupra resemnificării unor poziții-cheie legate de aplicarea *metodelor de cercetare*, definite ca modalități generale și strategice de valorificare a investigații problematicei familiei, care implică anumite *tehnici, ansamblu de procedee* ce se prezintă ca o formă pe care o îmbracă anumite instrumente de cercetare. Să nu uităm că instrumentele de cercetare includ și *mijloacele, cele materiale*, pregătite pentru efectuarea acțiunilor de documentare *cu caracter științific*, obiectivate în instrumentarul sociopsihopedagogic și metodologic care va fi explorat în cadrul cercetării [1; 2; 4; 7; 9; 10 etc.].

Precizăm în cele ce urmează condițiile valorificării metodelor de cercetare. Astfel, ***metodele de documentare științifică*** (lecturarea, notarea/conspectarea, analiza-sinteza; generalizarea și esențializarea; stratificarea, compararea informațiilor/datelor) se îmbină organic cu ***metodele de cercetare istorică a familiei***, care presupun studierea sistematică a evenimentelor în ordine cronologică și implică acțiuni de analiză a documentelor istorice; de explorare a *metodei interviului, studiului de caz*, însoțite de descriere, sistematizare, ierarhizare, explicare, analize ale mărturiilor, a unui eveniment sau fenomen specific. Într-o corelație strânsă cu acestea vom valorifica: ***metodele centrate pe analiza conduitei membrilor familiei***, cele axate pe colaborarea cu persoane de

diferite vârste, de același gen și de gen opus, de niveluri diferite de competență și cultură; **metodele centrate pe studiul și explorarea relațiilor interpersonale în grupul familial/tehnici sociometrice** și, desigur, **metodele experimentale**, centrate pe valorificarea experimentului sociopsihopedagogic, **metodele de măsurare** (probe pedagogice, teste psihologice standardizate/nestandardizate, probe statistice, formule matematice etc.). Plecând de la faptul că ne interesează cercetarea sociopsihopedagogică a familiei, vom accentua posibilitățile și condițiile aplicării metodelor: **observația științifică, conversația, interviul, studiul de caz, studierea produselor elaborate de membrii familiei și modelizarea.**

Așa, de exemplu, în cercetarea climatului familial, a culturii comunicării, relaționării membrilor familiei; a conținutului și strategiilor folosite în educația copiilor; a organizării-desfășurării modului de comportare, de viață, de colaborare a celor trei generații, a soților etc., se aplică preponderent **conversația și observația științifică naturalistă**, ce se desfășoară în cadrul obișnuit al familiei și **observația științifică participativă**, care presupune asumarea de către cercetător a unui rol în familia investigată [2, pp.46-47]. Ambele tipuri de observație trebuie să fie anticipate de elaborarea unui plan detaliat de acțiuni, urmat de completarea unei **Fișe de observare a familiei**, care include numele cercetătorului, data completării, scopul și obiectivele investigației, datele despre familie și descrierea obiectivă și minuțioasă a comportamentelor sau a situației observate. Aici mai poate fi o scală ce conține punctajul de apreciere etc. **Studiul de caz**, la fel, permite investigarea intensivă în detalii a unei persoane – membru adult sau copil; a unui eveniment familial; a modului de viață, de comunicare și relaționare, de colaborare a membrilor familiei; a modelelor educative familiale, a eficienței membrilor și structurilor familiei.

Literatura de specialitate nu indică un număr anume de cazuri ce trebuie studiate pentru credibilitatea cercetării, acesta se va decide reieșind din necesitate, din specificul temei și complexitatea problemei investigate. La studierea mai multor cazuri nu se realizează o eșantionare strictă ca în cercetările cantitative, ci se axează mai mult pe analiza *replicilor realității*, adică ale aspectelor înregistrate, iar interpretarea se efectuează prin raportarea permanentă la cadrul teoretic [2, p.50]. *Studiul de caz* în cercetarea sociopsihopedagogică a familiei deseori se aplică în investigațiile preliminare, având un rol explorator, de identificare și de clarificare a variabilelor ce vor fi investigate. În corelație cu funcția exploratorie, se poate aplica și ***studiul de caz explicativ*** sau ***cel descriptiv în îmbinare cu metoda studierii produselor activității familiale a adulților sau a copiilor***, acestea venind să ilustreze sau să justifice valorificarea modelelor teoretice. A. Mucchielli oferă o tipologie originală a studiilor de caz, delimitând ***studiul de caz intrinsec***, care se concentrează asupra unei situații dificile și rare ce permite descoperiri științifice; ***studiul de caz instrumental***, care se referă la situații sau evenimente ce constituie o oportunitate de ilustrare a modelelor teoretice, elaborate în prealabil, și ***studiul de caz multiplu***, care presupune identificarea elementelor constante, specifice sau repetitive ale unui fenomen familial sau a unei situații concrete. Studiul de caz necesită ținerea unui protocol, care incumbă prezentarea generală a proiectului (definirea temei, problemei, scopului, obiectivelor cercetării; datele relevante teoretice; ipotezele și întrebările de clarificat ale studiului; modalitățile de colectare a informației; modul de redactare a raportului asupra cazului și modelele de analiză etc.).

Metoda modelizării poate fi aplicată variat prin elaborarea-implementarea-verificarea *modelului cognitiv* și a *modelului predic-*

tiv, prin explorarea *tehnicii de comparare/pattern-matching*, care asigură credibilitatea cercetării, deoarece presupune un șir de acțiuni riguroase de comparare a stării inițiale cu cea de după valorificarea acțiunilor și modelelor investigative. Pentru a spori precizia și acuratețea interpretării datelor în procesul aplicării studiilor de caz, în CSPPF, se folosește strategia implicării a doi, trei sau a unui grup de experți/cercetători pentru a analiza și a verifica sinteza și interpretarea datelor/rezultatelor obținute.

Aplicarea studiului de caz [35] în cercetarea sociopsihopedagogică a familiei, uneori este mult mai eficientă decât aplicarea unor metode statistice. ***Avantajele aplicării studiului de caz în cercetarea sociopsihopedagogică a familiei (CSPPF) rezidă în:***

- a) facilitarea investigării unei probleme ce necesită pregătirea prealabilă a terenului, a traseului și logicii cercetării experimentale;
- b) asigurarea calității acțiunilor, a datelor atunci când se studiază opinia sau conduita unui membru al familiei sau a întregului grup familial;
- c) asigurarea eficienței în cercetările de tip evaluativ, ce au ca scop estimarea impactului programelor de formare sau de corecție, de exemplu: a modului de comportare, de comunicare, de relaționare sau de viață în cadrul familiei;
- d) valorificarea caracterului descriptiv și explicativ, ceea ce contribuie la studierea profundă a comportamentelor și a realității familiale, dificil sau, uneori, imposibil de măsurat.

În concluzie, sperăm că am reușit să precizăm și să delimităm unele aspecte metodologice de care trebuie să ne conducem în investigarea sociopsihopedagogică a familiei și care pot fi utile atât masteranzilor și doctoranzilor cât și cercetătorilor, tuturor celor interesați de domeniul dat.

2.4. TEXTUL ȘTIINȚIFIC CA PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI IMPORTANȚA EXPLICAȚIEI ȘTIINȚIFICE

Cunoaștem cu toții situația paradoxală din domeniul educației și a valorificării proprietății intelectuale în domeniul științelor educației. De facto, fiecare om parcurge procesul de formare și devenire a personalității prin educație și instruire, însă foarte puțini conștientizează în profunzime munca enormă intelectuală depusă de pedagogi. În aprecierea activității și muncii pedagogilor, mai frecvent, se face accent pe efortul psihoemoțional și moral al acestora și mai puțin pe cel intelectual și aspectul științific de întemeiere/fundamentare, explicare, monitorizare a ansamblului de acțiuni și activități educaționale.

Evident că această stare a lucrurilor naște un șir de nedumeriri și întrebări, după cum urmează:

- Oare, în elaborarea documentelor de politici și practici educaționale nu valorificăm reperatele teoretico-aplicative ale domeniului, nu explorăm conceptualizarea, analiza critică, abordarea categoriilor de legi și legități ale acțiunilor instructiv-educative, argumentarea și explicația științifică și desigur că științificitatea ?
- Oare nu este cazul să avem o atitudine conștientă în valorificarea științificității, elaborând materialele și documentația respectivă ?
- Când și în domeniul nostru vor fi respectate drepturile de proprietate intelectuală ?

Specialiștii din domeniul educației (la toate nivelurile, începând cu instituțiile preșcolare și finalizând cu universitățile) se ocupă de organizarea, desfășurarea, monitorizarea procesului de

învățământ, asigurarea acestuia cu planuri de învățământ, curriculumuri, manuale, ghiduri metodologice, monografiile și alte materiale didactice. În acest scop, pedagogii și managerii școlari se ocupă de studierea resurselor și valorificărilor epistemologice și desigur că de elaborarea, transferul, implementarea experienței pedagogice avansate. Funcția de bază – instruirea și educația tinerei generații – asigurarea științificității și a eficienței procesului educațional, rămâne permanent în centrul atenției acestora, dar totodată rămâne ignorată de reprezentanții și factorii de decizie a instituțiilor de învățământ și a celor cu responsabilități în domeniul asigurării respectării drepturilor de proprietate intelectuală. În marea majoritate a instituțiilor de învățământ, inclusiv în universități, cadrele didactice sunt obligate să ofere colegilor și discipolilor materialele elaborate, care mai apoi sunt valorificate fără scrupule, fără de a respecta cele mai elementare norme etice.

În societate, deseori suntem martorii unor blamări și critici neîntemeiate vizavi de munca pedagogilor. Sigur nu putem nega faptul că în orice domeniu sunt persoane ce-și fac datoria la cel mai superior nivel, dar sunt și persoane care nu-și onorează calitativ funcțiile.

Dacă analizăm și medităm asupra activității pedagogilor și școlii în general, apoi nu putem să nu menționăm faptul că elevii noștri, plecând în alte state, se adaptează foarte repede și cu succes la sistemul de învățământ de acolo. În acest caz, mai apare o întrebare:

– Oare aceasta nu este o performanță a cadrelor didactice și desigur că a familiei și copiilor, ghidați de primii ?

Pe bună dreptate ne trezește uimire, dar și compasiune abnegația, răbdarea și creativitatea pedagogilor în elaborarea multitudinii de documente școlare, materiale, care deseori sunt urmate

de formula *cât mai urgent posibil* etc., fără a ține cont de primordialitatea și eficiența procesului de învățământ.

– Oare n-a venit timpul să clarificăm și să stabilim precis care este documentația strict necesară funcționării unei instituții de învățământ ?

La fel, este supărător faptul că materialele elaborate nu se apreciază adecvat.

Atunci când pedagogii lucrează asupra elaborării și valorificării multiplelor documente școlare (proiecte didactice ale lecției, proiecte calendaristice, proiecte de dezvoltare a unității de învățământ de perspectivă, teste de evaluare, elaborări metodologice, scenarii ale activităților educative formale și nonformale, variate rapoarte etc.), oare ei nu au nevoie de un anumit timp, oare aceștia nu se conformează anumitor rigori și condiții științifice?

În acest context propunem să mai găsim și să comparăm sfera de activitate pedagogică cu alte sfere profesionale, în care paralel cu realizarea celei mai dificile activități umane, învățarea și educarea persoanei, să fie efectuate atâtea acțiuni complexe de planificare, monitorizare, ghidare a copiilor în cariera școlară, instruire și educație, consiliere a elevilor și părinților; de pregătire, desfășurare și prezentare a orelor demonstrative, a întrunirilor metodice, consiliilor de calitate, de atestare și acreditare; desfășurare a evaluării elevilor, organizarea activităților educative nonformale, munca și colaborarea cu părinții, iluminarea pedagogică a acestora; elaborarea documentației școlare, a manualelor etc.

Da, este ușor să criticăm, să găsim neajunsuri în procesul complex și multiaspectual al educației, dar este mult mai dificil să normăm activitatea pedagogilor, dar și mai dificil este să le observăm eforturile intelectuale, cognitive, moral-volitiv și să le apreciem la justa lor valoare, să respectăm drepturile de autor.

Cu această ocazie ne întrebăm:

- Cum se valorifică proprietatea intelectuală în domeniul educației și științelor educației și cum se asigură respectarea drepturilor de proprietate intelectuală?
- Câți învățători emeriți avem?
- Câți membri corespondenți sau academicieni din aceste domenii avem?

Bineînțeles că putem găsi multe răspunsuri, explicații de justificare, dar totuși suntem flatați să credem că organizarea Simpozionului științifico-practic „Lecturi AGEPI”/2019-2020, reprezintă un fenomen-cheie foarte important de tip tehnico-științific și informațional, care va pune niște accente, va creiona și niște strategii de ameliorare și schimbare a situației expuse în domeniul educației și a științelor educației.

Finalizând aceste interogații și pledoarii pentru domeniul abordat atât de necesar progresului comunității umane, și, dorind să oferim unele sugestii pentru sporirea calității acestuia, vom realiza o succintă incursiune în *esența educației, particularitățile explicației fenomenului educației și condițiile de științificitate* ale cunoașterii pedagogice. Așadar, încă la sesiunea UNESCO din septembrie 2001 cu genericul *Educația pentru toți*, a fost foarte exact formulată esența educației. Pe lângă faptul că educația trebuie să transmită, eficient și extins, un volum tot mai mare de cunoștințe și de informații adaptate unei civilizații puse în mișcarea de cunoaștere, ea va trebui să pună la dispoziția oamenilor instrumente de orientare, explicare și valorizare a acestora [11, p.100-102].

În această ordine de idei, *considerăm importantă viziunea expusă privind necesitatea de valorificare, securizare și respectare a drepturilor asupra proprietății intelectuale în domeniul educației, dar și partea a doua a studiului nostru teoretic, care urmează să*

specifice cele două aspecte la care, noi, cei din domeniul vizat, ar trebui să atragem o deosebită atenție. În acest sens, analiza volumului, conținutului, a rezultatelor muncii intelectuale în domeniul educației și a științelor educației, materializat în cumulul și varietatea tipurilor de materiale cu caracter teoretic, științifico-didactic și teoretico-aplicativ, necesită o studiere, structurare și valorizare (fie în instituția concretă, fie de un departament, care ar putea fi creat, de exemplu în cadrul Ministerului de resort sau în IȘE etc.), care este nu numai necesară, dar și obligatorie pentru a preîntâmpina încălcarea normelor de etică și respectare a drepturilor de autor/proprietate intelectuală, inclusiv pentru evaluarea calității acestora, în scopul evitării folosirii prea alegere sau incorecte a explicației și a principiului științificității.

Întrucât, concomitent cu dezvoltarea filosofiei educației, teoriei generale a educației și instruirii, a sociologiei educației, pedagogiei comparate – astăzi epistemologia pedagogică a evoluat, s-a consolidat și impune specialiștilor din domeniul vizat axarea pe paradigma cognitiv-constructivistă, respectarea condițiilor și principiilor științificității și realizarea autentică a relațiilor interconexe de tip inter-, pluri- și transdisciplinar. În educație și științele educației, datorită epistemologiei pedagogice se tinde spre precizări, delimitări epistemice, echilibru teoretic și reflexiv, ceea ce *acoperă* ruptura dintre epistemologie și reflecția epistemologică, dintre teorie și practică, știință și educație, dificultate, care anterior se manifesta prin plasarea discursurilor în lumile paralele ale științei și empirismului [5; 2, pp.6-7].

Anume această apropiere a permis științelor educației să beneficieze de performanțele conceptuale și metodologice ale epistemologiei contemporane, care corespunde condiției de științificitate, principiu abordat încă de Im. Kant în *Critica rațiunii pure*

[15]. Științificitatea desemnează ceea ce se petrece în structura de profunzime a teoriei/ teoriilor educative, ca mulțime de enunțuri și de aplicații intenționate, verificate în practică. În acest fel, științificitatea reprezintă un proces și un produs al întemeierii pedagogice. Semnificația științificității înglobează anumite proprietăți: *deschiderea cognitivă* și *negativitatea cognitivă*, care îmbină organic acțiunile și posibilitățile largi de cunoaștere constructivă cu capacitatea de elaborare și fundamentare a ceva nou în baza valorificării posibilităților cognitive nelimitate de care dispun științele educației [5, p.8]. Științificul în educație și științele educației se manifestă prin: prezența obiectului de studiu, a delimitării metodelor de cercetare, a identificării și valorizării limbajului noțional, întemeiat din punct de vedere semantic, epistemologic și logic, acesta, fiind adecvat folosit în explicație și armonizat cu toate componentele nominalizate. Sarcina de bază a științificității constă în disciplinarea utilizării limbajului și depășirea dificultăților interne teoretice, legate de necesitatea ridicării de la faptele pedagogice la argumentarea, întemeierea și explicarea lor științifică, folosirea unui ansamblu de criterii de validare, de explorare a atitudinii pedagogice științifice și valorificarea propriei gândiri în demersul tehnologic, cel de proiectare instructiv-educativă sau cel de cercetare realizată. Sintetizând cele expuse, menționăm că folosirea explicației științifice corect în domeniul științelor educației, reprezintă una din cele mai importante condiții de respectare a științificității.

Așadar, **explicația** necesită o abordare riguroasă, ea este de fapt, o metodă generală de învățare și de cercetare, o tehnică de descriere și argumentare, deseori explicația se aplică ca o etapă preliminară a comparației și a generalizărilor, alteori, poate fi o incursiune de anticipare a unor sistematizări, a predicției și concluziilor.

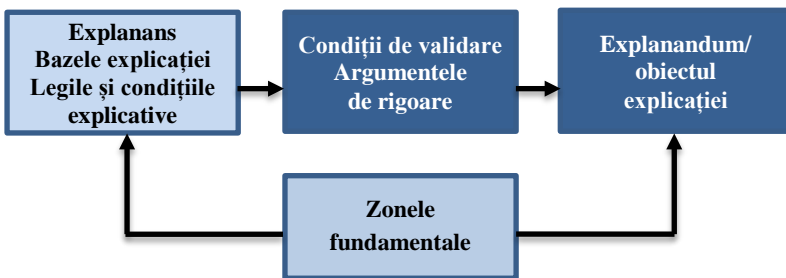
Spre regretul nostru, deseori în științele educației întâlnim pseudoexplicații, neglijarea celor mai simple exigențe față de explicație, față de predicția cu caracter științific. La fel, se mai poate observa încă proliferarea ambiguității, *carcaselor lingvistice*, metaforelor, a sloganurilor, a redundanței sau sofisticarea enunțurilor și a textelor etc. ***Plecând de la neajunsurile evidențiate, explicațiile pedagogice riscă să fie:***

- *parțiale*, aplicabile numai unor cazuri particulare, unor evenimente izolate etc.;
- *limitate*, orientate spre luarea unor decizii și descrierea lor sau redarea acțiunilor ulterioare insuficient întemeiate;
- *circumstanțiale*, care țin de condițiile specifice ale unei situații educative concrete ce nu poate fi extrapolată;
- *neconcluzive*, care nu includ întemeieri suficiente pentru a face concluzii și care sunt nevalide în totalitate;
- *probabile*, care au un grad sporit de nedeterminare, fiind obținute de multe ori prin proceduri statistice și nu prin experimentări riguroase;
- *circulare*, elaborate prin utilizarea de fapte și concepte, care, la rândul lor, se fundamentează pe însuși obiectul explicației;
- *nedesăvârșite*, demersul explicativ se oprește doar la concept și/sau la faptele neexplicate încă [5, p.129].

Cu toate acestea, nu este cazul să minimalizăm succesele obținute sau avantajele căutării și valorificării unor explicații coerente, logice și valide în științele educației. Anume cu acest scop precizăm un moment-cheie: *necesitatea respectării structurii explicației științifice* și propunem reprezentarea grafică, care ilustrează aspectul dat (vezi Figura 1). După cum putem observa, în linii generale, explicația științifică este un demers alcătuit din două *zone fundamentale*, cea a *explanans-ului*, (numit și explicatum, bazele

explicației, legi și condiții explicative), în calitate de antecedent și cea a *explanandum-ului* (explicandum, obiectul explicației, ceea ce este explicat), în calitate de consecvent.

Menționăm că explanansul conține nu numai baza explicației (în sens de condiții antecedente), ci și legile de acoperire corespunzătoare [5; 11]. Evident că orice explicație științifică (și nu numai, chiar și una obișnuită) trebuie să fie exhaustivă, clară și logică. Una din cerințele esențiale rezidă în respectarea unei reguli simple: asigurarea stabilității subiectului abordat și păstrarea obiectului neschimbat până la finalizarea explicației date. Dacă ne vom conduce de schema de mai jos (Figura 1) vom fi în stare să realizăm explicația corect.

**Figura 1. Structura explicației științifice
(schema ne aparține)**

Totodată vom enumera punctele forte, adică avantajele explicației coerente și logice în cercetarea familiei și științele educației/pedagogie. În câmpul științelor educației, explicația științifică contribuie la sporirea preciziei conceptuale; ea este un criteriu de validare a teoriilor; compensează și completează lipsurile descrierii; sprijină elaborarea ipotezelor; permite construirea calitativă a modelelor; deschide calea spre predicție; poate fi o bază adecvată pentru clasificări și tipologii; sprijină formularea generalizărilor și

concluziilor; valorifică utilizarea tehnicilor statistice; reprezintă un element important în constituirea unei epistemologii a științelor educației și în afirmarea maturității lor științifice. În contextul expus, se conturează situația optimă de realizare a unei inventarieri esențializate a tipurilor de explicații folosite în științele educației. Așadar, în investigațiile din domeniul științelor educației la general și în investigația familiei în mod special, indiferent de tema cercetată, dar **în funcție de *explanans***, se apelează la:

- *explicații teleologice*, care au și un caracter normativ, fiind orientate spre acțiunile intenționate – finalitățile educației;
- *explicații genetice/istorice*, care asigură explicarea genezei unui fenomen educațional;
- *explicații cauzale*, care surprind și redau condițiile necesare și suficiente pentru producerea unui eveniment/acțiuni;
- *explicații functional-sistemice*, care asigură o întrepătrundere a tipurilor de explicații expuse anterior și sunt focalizate pe analiza intrărilor și ieșirilor din sistem, pe relațiile funcționale din cadrul sistemului, pe starea părților și a întregului sistem, inclusiv, pe posibilitățile de monitorizare și ameliorare a acestuia;
- *explicații filosofice*, care pot avea caracter ontologic, axiologic și alternativ, analizat din perspectiva diferitor sisteme conceptuale, epistemologice și interpretative.

Tot de aici fac parte explicațiile prognostice/anticipative și cele statistice.

Din ***perspectiva explanandum-ului*** aceste explicații pot fi de două tipuri:

- *explicații ale disfuncționalităților pozitive*: explicarea producerii unor evenimente concordante cu funcțiile și scopurile educației și explicația metateoretică cu o evidentă funcție critică;

- *explicații ale disfuncționalităților negative*: explicații ale abaterilor de la funcționalitatea optimă (eșec școlar, abandon, comportament neadecvat etc.).

Important este să conștientizăm că în științele educației/ pedagogie există și **explicații clasificate după tipul construcției**:

- aici predomină explicațiile *inductive* și cele *transductive/ analogice*, care facilitează transferurile metodologice, analizele și interpretările pluraliste, cele de la particular spre general și invers, contribuind la formularea unor noi ipoteze de cercetare;
- *explicațiile circulare*, care pot avea forma unei spirale ascendente sau a unei spirale descendente. Conform viziunii cercetătorilor din științele educației [1; 2; 5 etc.] toate explicațiile sunt responsabile de *logica internă* a desfășurării graduale a fenomenelor și expunerii acestora și, bineînțeles, de respectarea științificității.

Cu siguranță că putem identifica o serie de concepte de referință și accepțiuni la care se raportează numeroase definiții ale explicației științifice, menționează Călin Marin C. [2, p.125], însă într-o îndelungată tradiție în pedagogie, explicația științifică este raportată la lege. Acest tip de definiție (cu distincția aferentă) este dezvoltată de R. B. Braithwaite și, într-un mod remarcabil de C. G. Hempel, care în 1942 a propus *modelul (teoria) explicației prin legi de acoperire*. Mai târziu definiția a fost precizată de W. Dray și G. H. Wright Von, care considerau (și au adus explicații logice și convingătoare) mai potrivită denumirea de *explicație prin subsumare de legi* [34].

Modelul explicației prin subsumare de legi are ca supoziție fundamentală faptul că un eveniment este explicat dacă apariția lui

este urmată de respectarea unui ansamblu de legi specifice și legi de circumstanțe particulare [Apud 2, p.126].

Cu toate că filosofia educației operează cu mai multe definiții ale explicației, savantul vizat subliniază că este adeptul explicației realizate din perspectiva epistemologică, aserțiune la care am aderat și noi, și pe care o abordăm în lucrările noastre [3; 4; 5; etc.].

Așadar, explicația științifică în domeniul științelor educației, a cercetării problematice legate de familie, este un demers științific obligatoriu de întemeiere a cunoașterii prin evidențierea legilor, condițiilor, relațiilor, funcțiilor, scopurilor, tendințelor, ce stau la baza unui eveniment cu caracter formativ. Deși ușor eclectică, definiția dată este extrem de utilă în teoria și practica educației, familiei, educației familiale, deoarece urmează logic procesul acțional. În câmpul educației sunt trei sensuri fundamentale care particularizează explicația: unul cel de *explicație didactică*, *explicație educațională* și *explicație în discursul școlar* [2, p.126]. Exact același lucru putem spune și despre cercetarea aspectelor legate de problematica familiei. Deci, putem deosebi *explicația privind formarea și educația adulților, axați pe crearea și menținerea familiei; explicația educațională/ de formare a competențelor parentale și educația copiilor și explicația vizavi de conținutul și specificul comunicării și relaționării familiale*. Esențialul moment constă în faptul să nu uităm că toate cele trei tipuri de explicație au dreptul la existență, dar trebuie să posede caracter științific, adică să corespundă temei abordate și principiului științificității.

Anterior am elucidat structura și specificul explicației științifice, acum ne rămâne să concretizăm specificul *explicațiilor neștiințifice*. Acestea nu satisfac criteriile de validitate, includ așa-zisele *explicații-preștiințifice*, care sunt imprecise, incomplete, schematice; ele operează nedeterminat sau reduționist, analogic

sau eronat/incorect cu informația; alteori explicațiile sunt lacunare, parțial logice sau redundante și nu sunt decât doar ipoteze sau niște schițe explicative [2; 5; 10 etc.].

În concluzie, ***tendențele observate la nivelul valorificării proprietății intelectuale din domeniul teoriei, metodologiei și praxiologiei educației și cercetării familiei, pot fi concentrate în câteva strategii:***

- axarea pe principiul științificității;
- axarea pe valorificarea perspectivelor analitice de tip axiologic-cognitiv, motivațional-atitudinal, constructivist, psihopedagogic și social, antropologic și acțional-strategic;
- valorificarea filosofiei educației, epistemologiei și a antropologiei pedagogice în educația tinerei generații;
- fundamentarea și valorificarea activă a modelelor educative și familiale în contextul respectării drepturilor omului, copilului și securității familiei;
- sensibilizarea factorilor de decizie privind re/evaluarea necesității elaborării materialelor și documentelor de politici educaționale și de ocrotire a familiei și drepturilor copilului.

Sigur că ar fi incorect să considerăm că într-un suport de curs, care reflectă un studiu teoretico-aplicativ este posibil să elucidăm toate dificultățile și particularitățile organizării și desfășurării cercetării familiei în științele educației; a protecției proprietății intelectuale și cele de respectare a științificității în domeniul vizat, însă cu certitudine că ne-a reușit să oferim o schemă și un parcurs clar al inițierii masteranzilor în aspectele practicii investigației acestora. Prin acest subcapitol am urmărit să atragem atenția masteranzilor asupra necesității de respectare riguroasă a științificității și a valorificării explicației științifice, ceea ce ar spori calitatea producției științifice, ar contribui la eficientizarea între-

gului proces educațional și ar reduce unele dificultăți în elaborarea tezei de master la problematica familiei [11].

2.5. METODA EXPERIMENTULUI: PRELUCRAREA ȘI INTERPRETAREA DATELOR ȘI REZULTATELOR OBTINUTE

Întrucât metoda experimentului oferă mari șanse de a asigura observarea și identificarea schimbărilor parvenite în cercetare, detectarea raportului cauză-efect, vom preciza unele aspecte ale valorificării acestuia. În cercetarea familiei și a educației familiale folosim deseori experimentul pedagogic, care mai este numit și psihopedagogic sau pedagogic, de unii cercetători [2; 7; 17; 19; 26 etc.]. Noi, plecând de la accepțiunile cercetătorilor din domeniul sociologiei familiei [13; 14; 26; 28; 30 etc.] și experiența de cercetare personală, considerăm că investigația familiei necesită o abordare pluridisciplinară și atunci experimentul poate fi numit sociopsihopedagogic (pentru a avea posibilitate să stabilim factorii, influențele sociale, psihologice și pedagogice/formative și să explorăm toate cele trei variabile etc.). Suntem convinși că familia ca instituție socială, care îndeplinește o multitudine de funcții importante, perpetuează valorile socioumane, care stau la baza existenței vieții și societății, la baza culturii civilizației și formării personalității omului, necesită o investigație amplă din variate perspective, esențială rămânând condiția ca cercetarea acesteia va fi realizată în contextul teoriei generale a educației, dar și dintr-o perspectivă sociopsihologică.

Experimentul ca metodă de cercetare a familiei, inclusiv a educației familiale se aplică în scopul testării ipotezei lansate. Anume acesta necesită și o *investigație preliminară* (pentru a

determina dacă tema stabilită merită să fie cercetată și sau a depista care parametri anume trebuie sau pot fi cercetați etc.), apoi una **constatativă** (pentru a constata situația inițială a problemei cercetate) și **formativă** (în cadrul experimentului de formare implementăm și validăm modelele, programele, și alte instrumente elaborate, adică explorăm variabila independentă) și în final, realizăm **investigația de control** (verificăm cum s-a schimbat situația după formare/postexperiment). Astfel, **experimentul este metoda/ modalitatea de cercetare prin provocarea intenționată a fenomenelor psihopedagogice și sau sociale/sociologice**. În cadrul experimentului se explorează **două tipuri de variabile: independente/manipulate, organizate, elaborate etc.** (modele, programe, strategii, alte instrumente și factori etc., care urmează să producă anumite schimbări asupra subiecților lotului/ eșantionului cercetat) și **dependente** (rezultatele, efectele produse de variabila independentă. În scopul verificării ipotezei sau a ipotezelor se urmăresc și se măsoară modificările produse de variabila independentă asupra subiecților. *Experimentul, practic, întotdeauna are ca scop optimizarea proceselor pedagogice și psihopedagogice, ameliorând unele soluții educaționale sau descoperind altele noi mai eficiente* [24, p.132]. Dacă ne referim la abordarea sociopsihopedagogică în cercetarea familiei, atunci putem sconta și pe modificările care vor parveni, de exemplu: cu privire la unele relații sociale de colaborare/parteneriat cu familia; de implicare a comunității în educația copiilor; de schimbare a unor condiții socioculturale de educație a copiilor; de formare-consolidare a comportării părinților în anumite contexte socioeducative, a interrelaționării optime a familiei cu factorii de decizie, de mediu, cu cei sociali, economici, tehnologici, psihofizici, culturali etc.

În literatura de specialitate există mai multe *clasificări ale metodei experimentului* [2; 7; 17; 19; 26 etc.], plecând de la *următoarele criterii*:

1. După numărul de subiecți care participă în experiment, deosebim *experiment individual și de grup/colectivitate*;
2. După scopul cercetării deosebim *experiment de constatare/constatativ; de formare/ aplicativ și de verificare/ control*;
3. După condițiile de organizare-desfășurare, deosebim *experiment natural și experiment de laborator*;
4. După modul de intervenție, deosebim *experiment provocat și invocat* (de exemplu: variabile de gen, vârstă etc., când nu putem interveni în schimbarea acestora);
5. *În cercetarea familiei*, în funcție de problematica abordată, deosebim *experiment general/ sociopsihopedagogic; experiment psihologic; experiment sociologic; experiment psihopedagogic*. În științele educației în funcție de problematica abordată, deosebim *experiment pedagogic/educațional: experiment didactic; experiment managerial; experiment psihologic; experiment psihopedagogic* [24, p.132].
6. După numărul variabilelor independente/manipulate, deosebim *experiment univariat și multivariat*;
7. După tipul eșantioanelor implicate în investigație, deosebim *experiment transversal și experiment longitudinal*.
8. După durata experimentului, deosebim *experiment de lungă durată și experiment de scurtă durată*.

Fiecare experiment, indiferent de tipul lui trece prin anumite faze/etape, ca de exemplu: *etapa de pregătire a materialelor/ instrumentelor cercetării*, care vor fi folosite; adunarea datelor și prelucrarea acestora, inclusiv prin cele trei etape

structurale: etapa de constatare, etapa de formare și etapa de verificare.

În ceea ce privește cercetarea familiei, considerăm oportun să prezentăm *experimentul preventiv/ prealabil pe un lot independent*. Atunci când investigăm un lot de familii sau copii și adulți pentru a stabili unele aspecte, dificultăți sau alți parametri pe un lot care nu va mai fi antrenat în demersul investigativ preconizat, atunci suntem în drept să-l considerăm experiment preventiv/prealabil. Acesta, pur și simplu, ne servește ca un reper de plecare în cercetare, ne ajută să stabilim dacă tema este disertabilă, adică să determinăm sfera aspectelor care urmează a fi investigate, ne ajută la elaborarea ipotezei și sau a ipotezelor de lucru. La fel, în cercetarea familiei deseori valorificăm loturi experimentale stratificate, adică câteva *straturi* de subiecți, mai cu seamă atunci când ne interesează careva aspecte pedagogice și sociale/sociologice. Acestea se pot constitui din *copii de variate vârste, părinți, bunici*. Dacă cercetăm colaborarea școală – familie în cercetarea educației, putem avea drept subiecți *experimentali: elevi, cadre didactice, diriginți, manageri școlari, părinți și alți actori educativi etc.*

Pentru a observa modificările pe parcursul cercetării sau a interveni cu anumite corecții și completări în investigarea familiei, cele mai reușite sunt experimentele realizate pe același eșantion/lot prin aplicarea *metodei înainte și după/ method before and after*. Acest experiment permite să lucrăm pe unul și același lot de subiecți la toate cele trei etape de bază: constatare, formare și verificare. Acest fapt asigură realizarea unor investigații secvențiale, adică, dacă formăm subiecții un an de zile, putem lesne să verificăm rezultatele în anumite perioade de timp (peste 2-3 luni sau mai frecvent), ceea ce ne-ar oferi posibilitatea să stabilim mai clar și să observăm schimbările, progresul în rezultate sau, invers, stagnările

sau eșecurile și să facem anumite corectări, completări ale variabilei independente. Evident că toate aceste acțiuni, cercetătorul le va protocola și le va expune detaliat în textul sau anexele tezei, desigur cu argumentele și justificările de rigoare [10; 22].

În continuare vom explica esențializat modalitatea de desfășurare a celor trei etape ale experimentului de bază, aplicat în cercetarea familiei. Întrucât lucrarea noastră este destinată, în primul rând, masteranzilor, menționăm că experimentul pentru elaborarea tezelor de doctorat va fi mai complex, multivariat, conținând variabile, mai cu seamă cele independente, mult mai substanțiale și multinivelare. Pentru teza de masterat, ghidul respectiv al UPSC prevede desfășurarea experimentelor univariate, adică în care se valorifică o singură variabilă [37].

Așadar, **etapa sau experimentul de constatare**, poate începe când masterandul a gândit și a elaborat proiectul cercetării, a stabilit scopul, obiectul cercetării, a formulat ipoteza, obiectivele; a determinat lotul concret de subiecți (lotul omogen, spre exemplu: familii tinere complete cu doi copii sau familii monoparentale, alcătuite din mamă și un copil sau tată, bunici și copii etc.); a pregătit toate materialele/instrumentele de cercetare (chestionare, teste sau alte probe, care conțin un ansamblu de criterii, indicatori etc.); a gândit și a punctat traseul experimental de constatare, inclusiv și-a făcut planuri de corecție la necesitate.

Etapa sau experimentul de formare, începe doar atunci când cercetătorul a adunat și a analizat rezultatele experimentului preliminar și a celui constatativ, a elaborat variabila independentă, care poate conține un model pedagogic sau tehnologic, o strategie, un program special de educație, consiliere a subiecților etc. Deseori, în domeniul științelor educației, pot fi elaborate curriculumuri și sau programe ce conțin activități nonformale de variate tipuri și la

diferite conținuturi ale educației (totul depinde de tema cercetării: la educația morală, intelectuală, estetică, tehnologică, psihofizică, spirituală sau la dezideratele *noilor educații* etc.). Această etapă de cercetare include demersul experimental propriu-zis, aici se descrie detaliat modalitatea de formare sau corecție realizată, dificultățile întâmpinate, se include programul formativ implementat. La fel, se descriu instrumentele elaborate și fundamentate științific, aplicate în formarea subiecților cercetării, durata formării subiecților etc.

Etapa sau experimentul de verificare/control, conține descrierea procedurilor și a instrumentelor/metodelor de verificare; se oferă ***tabelele de distribuție a rezultatelor obținute și reprezentările grafice sub variate forme: diagrame, histograme, grafice, scheme*** etc. Tot aici se explică, se analizează și se interpretează datele experimentale. În acest context este oportun să elucidăm ***aspectele esențiale ale prelucrării și interpretării rezultatelor obținute:***

- ***Reflectarea datelor organizate în tabele de distribuție elementară*** (tabelul vizat trebuie să includă următoarele rubrici: numărul de ordine, itemul sau criteriul și indicatorul concret, rezultatul în cifre obținut la etapa de constatare; rezultatul în cifre obținut la etapa de verificare/ postexperiment; diferența, adică rezultatul în cifre, care oferă posibilitatea să observăm ce s-a schimbat după formarea subiecților. Totodată pot fi incluse și procentele calculate ale acestor rezultate la toate etapele de cercetare).
- ***Reflectarea rezultatelor secvențiale și compararea lor cu rezultatele de la constatare și cu rezultatele obținute după formarea subiecților*** (în cazul utilizării metodei înainte și după/ *method before and after*).

- ***În cercetarea familiei, deseori aplicăm modelele matematice de evaluare***, întrucât realizăm estimări comparative globale ale rezultatelor comunicării, relaționării, comportării sau a educației familiale și *aplicăm formulele pentru calculul procentelor, proporției și a rației*.

Calculul procentelor/P se aplică după parametrii prestabiliți și se determină raportul cât la sută (%) din subiecții sau grupul cercetat au realizat parametrii stabilit. Așadar, dacă la un chestionar aplicat pe un lot de 200 de subiecți au răspuns corect la întrebări 125 de subiecți, apoi procentul răspunsurilor corecte va fi calculat după relația:

$$P = 125 \text{ înmulțit cu } 100 \text{ împărțit la } 200 \text{ de subiecți} = 62,50 \text{ (0,625),}$$

deci, **proporția P** reprezintă ponderea părților dintr-un întreg, iar valoarea acestora nu poate depăși niciodată pe cea a întregului. Calculul proporției se aplică atunci când se folosește analiza pe fragmente a rezultatelor unei măsurători, pentru a reda diferite corelații și comparații.

Rația exprimă raportul dintre două numere. Rația lui X față de Y este X/Y. În timp ce proporția reprezintă raportul părților față de întreg, rația indică raportul dintre părți [24, p.163-165]. Dacă, de exemplu, la activitățile de consiliere a părinților la activități s-au prezentat 200 de părinți, iar dintre aceștia numai 83 au fost tați, rația celor consiliați în funcție de genul părinților este dată de raportul 200:83, dar al mamelor este dat de raportul 200 :117.

- ***Pentru ca statistica să elucideze cât mai exact proprietățile, particularitățile și raporturile dintre fenomenele familiale cercetate, trebuie ca fenomenele vizate să fie evidențiate și organizate în așa mod ca acestea să fie identificate și măsurate în baza unor criterii și indicatori prestabiliți de***

- cercetător* (de exemplu: competențe, descriptori ale acestora comportamente concrete etc.).
- ***De reținut că la baza funcționării metodologiei statistice stă legea numerelor mari, deci pentru a putea efectua concluzii tranșante, cu cel mai sporit grad de generalitate în cercetările sociopsihopedagogice a familiei, trebuie antrenat un număr suficient de subiecți sau cazuri (cel puțin, circa 50, dar dacă investigăm careva aspecte ale familiei, constituim grupul/ lotul experimental din cel puțin 20 de familii/ 40 de părinți în cazul familiilor complete etc.).*** Numai în acest mod trăsăturile generale și tendințele evoluției fenomenelor familiale pot fi și trebuie să fie evidențiate prin aplicarea metodelor statistice.
 - ***În statistică se operează cu o serie de indicatori variabili, printre care sunt: media aritmetică, mediana șirului de date, modulul, coeficientul de corelație, coeficientul de calitate etc.*** Sigur că în cercetările din domeniul psihologiei, uneori, din domeniul psihopedagogiei, în funcție de temă, se aplică mai multe formule în prelucrarea statistică a datelor, întrucât acolo rezultatele deseori nu atestă un decalaj substanțial și este dificil de stabilit confirmarea săi infirmarea ipotezei. În acest caz, cercetătorul apelează la folosirea programelor speciale de prelucrare și de interpretare a rezultatelor prin intermediul statisticilor multivariate (M. Popa, lucrarea *Statistici multivariate aplicate în psihologie*, Iași: Polirom, 2010) sau a programelor ANOVA; SPSS; ANCOVA; MANOVA și MANCOVA (în cazul cercetării desfășurate la elaborarea tezei de doctorat). Important este să conștientizăm că ***metodologia statistică*** este cea care ne oferă posibilitatea de a aborda fenomenele de masă sub raport cantitativ, ca un pas

esențial, indispensabil al accederii la interpretarea calitativă a informațiilor. Fenomenele investigate, grupate în funcție de anumite criterii sai indicatori formează ceea ce știința calității numește *populații statistice*, iar relațiile care se stabilesc în interiorul acestora permit *scoaterea în evidență a calității prin intermediul cantității* [6; 7; 10; 12; 25; 31 etc.].

Așadar, reținem că **media aritmetică** (calculată prin împărțirea sumei valorilor la numărul acestora), **mediana** (în cazul în care valorile sunt în număr impar, aceasta este reprezentată de valoarea care împarte seria în două grupuri egale); **modulul** (este valoarea ce se repetă de cele mai multe ori în conținutul seriei); **dispersia** (aceasta exprimă gradul de concentrare a valorilor și de abatere a lor de la tendința centrală), pot fi valorificate cu succes și cercetarea sociopsihopedagogică a familiei. De știut că există mai multe tipuri de abateri, de exemplu: abaterea tip; abaterea standard etc. În unele cercetări, calculul dispersiei este foarte important, mai ales în acțiunea de selecție a datelor pentru a le interpreta mai obiectiv și riguros) și **indicii de corelație**, pe care propunem să-i studiați detaliat în lucrarea lui A.V. Labăr [17]. Indicii descriși se numesc de facto, *indici statistici* [2, p.97].

– **Foarte importante în experimentul de verificare la cercetarea familiei sunt metodele de culegere a datelor, metodele de organizare și interpretare a informației.** Aici, cercetătorul trebuie să îmbine culegerea datelor conform criteriilor sau a indicatorilor prestabiliți cu analiza de conținut, care poate fi realizată prin metoda istorică și tehnicile ei plus **metodele hermeneutice, cele descriptive, adică, aplicarea** metodelor centrate pe analiza conduitei/observația, studiul de caz; metodele centrate pe colaborarea cu subiecții investigați; tehnicile sociometrice, care pot surprinde relațiile în cadrul grupului familial; metoda analizei produselor

activității părinților sau a copiilor (variate portofolii ale familiei; agende care conțin coduri etice sau reguli de respectare a unui mod sănătos de viață etc.; regim al zilei, rațion alimentar sănătos; lucrări ale copiilor/eseu, microcompuneri, portofolii, desene, teste etc.).

Informațiile prelucrate prin calculul aritmetic, prin calculul algebric sau prin apelul la statistici pot fi elucidate în teză sub forma unor reprezentări grafice, funcția lor fiind de a ilustra intuitiv esența și evoluțiile fenomenelor familiale sau educative studiate. Se consideră că acestea facilitează ilustrarea și înțelegerea pe calea cunoașterii intuitive a cititorului. Evident că există o multitudine de reprezentări grafice, însă cel mai frecvent în prelucrarea și interpretarea aspectelor ce țin de cercetarea familiei sunt: **diagrama de structură** (prin ea redăm procentual părțile componente a unui întreg); **diagramele de comparație** (prin ele redăm evoluția unor fenomene); **coordonatele carteziane** (prin ele redăm distribuția frecvenței unui fenomen. Linia orizontală – abscisă/ axa 0X, iar cea verticală – ordonată/ axa 0Y); **histograma** (este similară cu coordonatele carteziane, aici pe abscisă/axa orizontală reprezentăm subiecții, variate serii, ranguri, iar pe verticală/ordonată plasăm procentajul / % cazurilor etc. [2; 24; 31; 33; 42].

În continuare vom oferi unele explicații importante privind valorificarea interpretării. *Interpretarea este o operație prezentă în absolut toate domeniile cunoașterii umane. Cu cât mai mult ne distanțăm de lumea faptelor fizice, de lumea obiectelor, îndreptându-ne către lumea faptelor umane, psihologice, culturale și sociale, unde datele nu sunt măsurabile direct și nici instrumentele nu sunt infailibile, interpretarea este o operație esențială. De exemplu, prin testele de inteligență noi nu măsurăm de fapt, în mod direct inteligența, ci anumite comportamente explicabile prin prezența în spatele lor a calității pe care o numim inteligență [2, p.103]. În aspectele ce*

țin de cercetarea familiei și a educației familiale, care pot fi de natură psihologică, sociologică, culturală, antropologică, psihopedagogică, pedagogică/ educativă etc., ce pot fi explicate prin implicarea și valorificarea a mai multor factori, începând cu schimbarea cognițiilor, atitudinilor, comportamentului membrilor familiei și finalizând cu modificarea strategiilor și sau a modului de viață a familiei, atunci, anume interpretarea presupune a găsi și a explica argumentativ factorul de progres. Așadar, a interpreta în domeniul vizat și în științele educației înseamnă a verifica, a organiza și a descifra sensurile faptelor acumulate prin cercetare pentru a verifica ipoteza propusă [Ibidem, p.104]. Noi intervenim cu o completare, în viziunea noastră foarte importantă, interpretarea mai include și explicarea, argumentarea, analiza raportului cauză-efect, sintetizarea și sumarizarea, generalizarea și predicția fenomenelor sau a situației cercetate. Să conștientizăm faptul că metoda interpretării/ hermeneutică, adică interpretarea în viziunea multor cercetători [2; 4; 5; 6; 10; 13; 16; 21; 22; 27; 33; 38; 42] este o metodă calitativă, care conduce la cunoașterea personalității membrilor familiei, a structurii fenomenelor familiale, educaționale, sociale prin analiza ansamblului și a relațiilor dintre fapte; este o metodă de diagnoză fină, care asigură trecerea de la aparențe către semnificațiile profunde ale fenomenelor psihologice, pedagogice sau sociologice; este o metodă sintetică ce permite transferul de la faptele psihologice sau educative izolate la explicarea întregului, a ansamblului în coordonatele sale esențiale; este o metodă generală, comună tuturor științelor, cunoașterii umane în general și cunoașterii familiei, în special, întrucât exprimă o calitate de bază a gândirii umane, aceea de a conceptualiza și a prelucra în mod creator informațiile. În contextul vizat, considerăm oportun ca fiecare masterand împreună cu

conducătorul științific să discerne/ să identifice situația când este o necesitate reală de aplicare a unor metode și verificări statistice prin anumite formule și când nu este nevoie de ele, deoarece rezultatele obținute sunt evidente (iar formulele sau alte calcule statistice sunt aplicate doar formal, fără nici un rost).

2.6. STRUCTURA TEZEI ȘI ELABORAREA TEXTULUI ȘTIINȚIFIC AL TEZEI

După cum am mai menționat, teza de master conține următoarea structură: *foaia de titlu, Declarația pe propria răspundere, Cuprinsul, Introducerea* (include repererele conceptuale ale cercetării/aparatul științific categorial); *2-3 capitole*, dintre care unul este teoretic și celelalte reflectă metodologia cercetării și dimensiunea praxiologică. După fiecare capitol urmează concluziile la acesta, iar în final sunt plasate *Concluziile generale și recomandările practice; Bibliografia și Anexele*. Detaliile și cerințele față de fiecare componentă a tezei de masterat pot fi găsite în *Ghidul pentru elaborarea și susținerea tezelor de master, UPSC* [37, pp.13-14].

Cât privește elaborarea textului științific, urmează de clarificat și de respectat următoarele cerințe:

– Limbajul utilizat trebuie să posede caracter științific, specific științelor educației; să fie unul sobru și concret (evitarea sofisticării, redundanței; să nu conțină *carcase lingvistice*, sloganuri etc.).

– **Introducerea** tezei oferă într-un mod sumar și esențializat explicații și argumente cu privire la importanța și actualitatea temei de cercetare; la fel, include: motivele alegerii temei de cercetare, descrierea situației în domeniul vizat; problema cercetării, scopul, obiectul, ipoteza cercetării, obiectivele, repe-

rele teoretice și metodele de cercetare; impactul posibil al cercetării asupra teoriei și practicii domeniului investigat (inovația științifică, originalitatea cercetării, valoarea teoretică și practică a acesteia) și conceptele/ termenii cheie.

- Capitolele sunt structurate pe subcapitole, iar ultimul subcapitol redă *Concluziile la capitol* (teza de master poate conține 2-3 capitole, iar teza de doctor 3-4 capitole). Acestea vor avea o structură logică și vor conține analize, comparații, explicații, conceptualizări, generalizări, concretizări, sinteze, sistematizări, argumente științifice, sumarizări etc.
- Partea experimentală va fi expusă clar, vor fi elucidate toate etapele cercetării, plecând de la obiectivele acesteia, indicarea lotului/ eșantionului investigației, prin precizarea tipului (lot experimental de elevi, copii, părinți, pedagogi etc. și a instituției în care se va desfășura cercetarea, adresa acesteia); strategiei cercetării (preliminară/prealabilă; stratificată; panel, *înainte și după/before and after Method* etc.). În final se analizează și se interpretează clar rezultatele obținute la fiecare etapă a experimentului (de constatare, de formare și de verificare/control).
- Concluziile cercetării redau ideile și soluțiile de bază propuse, esențializate și sintetizate în corelație cu scopul și obiectivele cercetării. Concluziile scot în evidență valoarea teoretică și practică a cercetării, impactul acesteia asupra teoriei și praxiologiei domeniului și aspectelor investigate; oferă precizarea deschiderilor, perspectivelor și a orientărilor spre alte cercetări, inclusiv concretizează limitele investigației realizate, evocând cauzele/ motivele acestora.
- Teza de masterat și cea de doctorat incorporează un ansamblu de figuri, tabele, grafice, diagrame, histograme etc. (care

se numerotează; au titlu; la figuri, titlul se scrie sub figură, iar la tabele se scrie sus; la figurile care conțin modele, schițe, scheme ș.a. se scrie autorul etc.).

- **Cuprinsul, Anexele și Bibliografia** reprezintă părți componente ale tezei. Cuprinsul conține toate componentele lucrării și paginile respective; anexele se numerotează și au titlu, care se reflectă în cuprinsul lucrării prin trimiteri la ele.
- Bibliografia conține sursele studiate, aranjate în ordine alfabetică (reviste, monografii, ghiduri, dicționare, site-uri etc.). La lucrările studiate de pe site-uri se identifică toate datele bibliografice: autorul, editura, anul publicării și ISBN-eul sau ISSN-eul, data accesării site-ului.
- Trimiterile bibliografice se fac exact, dacă s-a preluat o idee generală, arătăm sursa în paranteze pătrate, adică numărul de ordine al acesteia din bibliografie; dacă am citat pe un autor, preluând un fragment concret – arătăm sursa și pagina. Detaliile adăugătoare le veți găsi în *Ghidul de elaborare și susținere a tezei de master* [37, pp.19-22.], în anexele la lucrarea în cauză și în *Micul dicționar explicativ al cercetătorului* propus atenției acestora.

SUPPORT AUXILIAR:
ÎN AJUTORUL PERSOANEI
CARE SE OCUPĂ DE CERCETAREA FAMILIEI,
CONSILIERII ȘI EDUCAȚIEI FAMILIALE

1. MICUL DICȚIONAR EXPLICATIV
AL CERCETĂTORULUI ÎNCEPĂTOR

- **Abordare științifică** – o temă abordată în știință de un savant sau un colectiv de cercetător; începutul studierii unei teme; a trata o temă în scris sau oral (evident că respectând criteriile și principiile științificității și a normelor eticii/ deontologiei științifice. **A.Ș.** poate avea un anumit titlu sau generic.
- **Accepțiune științifică** – consimțământ, acceptare a unei viziuni, a unei poziții teoretice, experiențiale etc. sau a unui aspect într-un domeniu investigat.
- **Adnotare la teză** – elaborarea unei note care explică esențializat și sintetizat/întregit textul tezei.
- **Antinomie** – contradicție aparent insolubilă între două teze, două legi sau două principii filosofice, care se exclud reciproc, dar totuși pot fi demonstrate, fiecare în parte destul de concludent.
- **Antropologie** – știință care se ocupă cu studiul originii, evoluției și variabilității biologice a omului în corelație cu condițiile naturale și social-culturale. (Astăzi se dezvoltă mai multe ramuri ale antropologiei: psihologică, pedagogică; a familiei etc.).
- **Apud** – indică o citare preluată de la alt autor, nu din original; înseamnă *după* (din latină). Se poate aplica abrevierea ap.

- **Argument** – raționament, dovadă adusă în sprijinul unei afirmații sau a unei idei.
- **Argumentare** – acțiunea de a argumenta și rezultatul ei.
- **Axiologie** – teoria valorilor; o morală care stabilește o ierarhie între valori.
- **Axiomă** – propoziție evidentă prin ea însăși. Axioma nu necesită dovezi.
- **Bibliografie** – o listă a lucrărilor aranjate, de obicei, în ordine alfabetică (cu privire la teza de masterat), care conține autorul, titlul lucrării, localitatea editării, denumirea editurii/ tipografiei, anul editurii, ISBN sau ISSN, paginile valorificate în cercetare.
- **Carcase lingvistice** – expresii eronate sau greșite cu caracter redundant.
- **Clarificare** – a explica, a face accesibil ceva. În cercetarea științifică clarificarea este necesară nu numai în cadrul analizei, conceptualizării etc., dar și în procesul descrierii experimentului și a rezultatelor obținute.
- **Concept** – idee abstractă și generală, care reflectă just realitatea; noțiune.
- **Conceptualizare** – transpunere a unei teorii în concepte (pentru aceasta este necesară studierea, analiza, precizarea, concretizarea etc.
- **Concepție** – ansamblul de reprezentări, idei, păreri cu privire la o problemă sau abordare științifică, filosofică etc.
- **Condiție** – fapt, împrejurare de care depinde apariția și desfășurarea unei acțiuni. Condițiile pot stimula, dar pot și frâna acțiunea; pot fi perturbatoare sau foarte optime.

- **Conotație** – sens suplimentar a unui cuvânt sau expresii, deseori figurat (care parvine din experiența personală sau studiul profund al unui aspect, probleme etc.).
- **Constituire** – acțiune de a forma, alcătui, întemeia, structura, constitui; **constituent** – care intră în structură, în alcătuirea, constituirea unui întreg.
- **Corelare** – a pune un fenomen în relație; legătură reciprocă, conexă etc.
- **Criteriu** – punct de vedere, principiu, normă în baza cărora se face o clasificare, o definire, o apreciere, o cercetare etc.
- **Diacronie** – evoluție, desfășurare istorică a unui fenomen; metodă de studiere a evoluției în timp a unui fenomen.
- **Diagramă** – reprezentare grafică schematică care arată părțile componente ale unui fenomen întreg.
- **Dilemă** – raționament care abordează două alternative, dintre care este necesar să se aleagă doar una, deși ambele pot duce la aceeași concluzie; în viața cotidiană – o situație dificilă când persoana are de ales între două alternative cu perspective asemănătoare, dar totuși diferite.
- **Documentare** – acțiune de informare prin studierea unor documente (de politici sociale, educaționale etc., inclusiv literatură de specialitate, documente de arhivă etc.)
- **Domeniu de cercetare** – sferă de activitate sau sector, compartiment, ramură a unei științe.
- **Eficiență** – calitatea de a produce efectul pozitiv așteptat/eficacitate (acțiuni care dau un rezultat pozitiv).
- **Echivalent** – care are aceeași valoare, același efect, aceeași semnificație în comparație cu altceva.

- **Etimologie** – stabilirea originii unui cuvânt prin explicarea evoluției lui fonetice și semantice. Ramură a lingvisticii care studiază originea cuvintelor unei limbi.
- **Experiență** – totalitatea cunoștințelor pe care oamenii le capătă în mod nemijlocit din realitatea înconjurătoare în procesul practicii social-istorice. verificarea unor cunoștințe în practică.
- **Experiment** – metodă sau procedeu de cercetare în știință, care constă în provocarea intenționată a fenomenelor în condițiile cele mai propice pentru studierea lor și a legităților, care le guvernează.
- **Finalitate** – scop în vederea atingerii căruia se desfășoară o anumită activitate. Tendință de orientare spre ceva.
- **Histogramă** – grafic care reprezintă prin dreptunghiuri alungite o distribuție matematică/statistică.
- **Ibidem** – indicație bibliografică cu privire la un text deja citat.
- **Indicator** – instrument care servește la măsurarea unor fenomene, particularități etc.
- **Investigație** – cercetare, studiu minuțios sistematic cu scopul de a descoperi ceva (acțiuni deseori planificate).
- **Ipoteză** – presupunere/presupoziție enunțată în baza unor fapte cunoscute cu privire la esența, cauza, mecanismul intern etc. al anumitor fenomene, care cere confirmare.
- **Lege** – categorie filosofică ce exprimă raporturi esențiale, necesare, generale, relativ stabile și repetabile în și între obiecte și fenomene sau între stadiile succesive ale unui anumit proces.
- **Legitate** – însușire a fenomenelor de a se desfășura în conformitate cu anumite legi.
- **Logică** – știință a demonstrației, obiectul căreia constă în stabilirea condițiilor corectitudinii gândirii, a formelor și legilor

- generale a construirii raționamentelor. Logica în esență este știința formală a conceptelor, judecăților și raționamentelor.
- **Logistică** – logică matematică pusă sub formă de algoritm.
 - **Model** – ceea ce poate servi drept orientare pentru reproduceri sau imitații. Sistem teoretic sau material cu ajutorul căruia pot fi studiate proprietățile și transformările obiectului investigat.
 - **Modelizare/modelare** – acțiunea de a modela și rezultatul ei.
 - **Modúl** – parte componentă a unui ansamblu (științific, didactic, arhitectural etc.).
 - **Monografie** – studiu științific asupra unui anumit subiect tratat detaliat și profund.
 - **Normativ** – care are caracter de normă, lege sau de exemplu.
 - **Om** – ființă vie înzestrată cu rațiune; deseori folosim termenul de **individ** – persoană privită ca unitate distinctă față de alte persoane; om necunoscut.
 - **Persoană** – individ al speciei umane, înzestrat cu conștiință și posesor al valorilor respective.
 - **Postulat** – termen matematic, ce desemnează o propoziție de bază, care se cere admisă, nefiind nici demonstrabilă și nici evidentă prin ea însăși, dar care este necesară la stabilirea unui sistem deductiv.
 - **Principiu** – element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie, un sistem științific, juridic, politic etc.; o normă de conduită.
 - **Redactare** – acțiunea de a redacta și rezultatele ei în scris; poate fi redactare lingvistică, stilistică, tehnoredactare etc. Redactarea deseori are ca scop a preciza, corecta, completa, a scoate în evidență etc.
 - **Redundanță** – surplus de informație transmis; abundență inutilă de expresii și cuvinte.

- **Scientism** – mișcare pozitivistă de la sf. secol. al XIX-lea, care consideră cunoașterea științifică drept o cunoaștere absolută.
- **Semnificație** – ceea ce marchează în mod clar un sens.
- **Silogism** – deducție.
- **Sinteză** – expunere care reunește diferite elemente ale unui ansamblu ce au fost analizate.
- **Sistem** – ansamblu de idei organizat sau alte componente structurate și organizate.
- **Slogan** – formulă pregnantă, concludentă care exprimă lapidar scopuri politice, economice, pedagogice etc.
- **Sofisticare** – a folosi în mod conștient raționamente false, care denaturează adevărul.
- **Științificitate** – criteriul care asigură verificarea unui text, idei etc. din punct de vedere al unei științe concrete. Concept inclus în circuitul științific de către K. R. Popper. Acest criteriu, încorporând un ansamblu de indicatori, asigură testabilitatea teoriilor, concepțiilor etc.
- **Tratat** – are variate sensuri, dar în cercetarea științifică desemnează o lucrare cu caracter special în care sunt expuse metodic problemele fundamentale ale unei științe.
- **Valență** – mărime care indică capacitatea de combinare a variatelor elemente într-o modalitate optimă.
- **Validare** – verificare a unor rezultate după anumite criterii sau indicatori.

Notă: În explicarea termenilor au fost folosite mai multe lucrări științifice inclusiv câteva dicționare, printre care: Dicționarul Explicativ al Limbii Române (Coteanu I., Seche L. et.al.). București: Univers Enciclopedic, 1998; Dicționarul de Filosofie, Larousse, Didier J., Univers Enciclopedic, 1991 etc.

2. UNELE MODELE/EXEMPLE PENTRU ELABORAREA PROIECTULUI DE CERCETARE

Notă explicativă:

Au fost păstrate componentele aparatului științific categorial și trimiterile bibliografice exact ca în tezele de doctorat și masterat a persoanelor nominalizate în *Introducere* și în exemplele ce vor urma.

EXEMPLUL 1. Introducerea tezei de doctor elaborată de Pereu Tatiana la tema: *Fundamente pedagogice ale formării eficienței personale ale adulților în cadrul familiei* (cu permisiunea doctorandei)

Actualitatea temei de cercetare și importanța problemei abordate. Familia are un rol strategic și tactic, instrumental în maturizarea psihosocială a copilului, în conturarea concepției lui despre lume și despre sine. Influența exercitată de părinți asupra copilului este benefică dacă ei sunt competenți și eficienți în managementul familial și educația copiilor. Conceptul de *eficiență personală* stă la baza teoriei învățării sociale elaborate de Albert Bandura. Conform acestei teorii, învățarea și experiența socială sunt factori decisivi în dezvoltarea personalității [3]. Reprezentările persoanei despre sine însăși (corp, rațiune, aptitudini, trăsături de caracter etc.), atitudinea subiectivă a persoanei față de sine, acțiunile și reacțiile pe care individul le consideră ca fiind exprimarea personalității sale, conform viziunii cercetătorului, formează *conceptul de sine*, care este esențial în evaluarea situațiilor existențiale și adoptarea comportamentului eficient. Sentimentul propriei eficiențe poate fi definit ca o anticipare a rezultatelor pozitive în acțiunile întreprinse grație cunoștințelor și abilităților. Reflecția persoanelor cu privire la aptitudini, abilități, efort, motivație despre

analiza performanțelor ține de eficiența personală [Ibidem]. Prin prisma pedagogiei, autoeficiența presupune realizarea cu succes a unei activități care depinde, în mare parte, de anumite resurse pedagogice, inclusiv de factorii sociali. Existența umană este determinată de unitatea și interacțiunea factorilor biologici, educativi și sociali, ultimii având un rol fundamental. Teoriile psihologice și cele sociologice [17; 26; 44 etc.] abordează omul în contextul societății, familia fiind elementul primordial în formarea și dezvoltarea personalității. Atât cercetătorii din domeniul pedagogiei [2; 7; 8; 9 etc.], cât și cei din domeniul antropologiei [14; 24 etc.] afirmă că familia este modelul societății, iar sistemul de valori al familiei influențează în mod fundamental individul, stimulând sau distorsionând dezvoltarea lui. Anume această instituție determină și ghidează toate eforturile omului, oferă sens, proiectează și viitorul lui. Familia le oferă copiilor experiențe valoroase ce le influențează perceperea și formarea eficienței personale. Cu părere de rău, comportamentul părinților, evenimentele din cadrul familiei au adesea și un caracter traumatizant. Aspectul vizat ne-a determinat să abordăm în cercetarea noastră problema eficienței personale a adulților în cadrul familiei.

Cercetarea a fost impulsionată și de conștientizarea faptului că mutațiile sociale, economice și culturale au generat un șir de transformări ale familiei, atât pozitive (democratizarea relațiilor familiale), cât și negative (plecarea adulților la muncă peste hotare, scăderea natalității, abandonul copiilor, creșterea ratei divorțurilor, a familiilor dezintegrate), care generează numeroase dificultăți legate de eficiența personală a membrilor familiei, a părinților. Evident că eficiența personală a adulților în funcțiile sale de soți și de părinți este strâns legată de cultura generală, inteligența, competența, eficiența personală a acestora.

Efectele nocive mai sunt provocate de multe emisiuni TV de prost gust, care devalorizează iubirea, plasând accentul pe mercantilism, sex etc.; de lipsa competenței de selectare adecvată a informației, de criza morală, ceea ce nu contribuie la ancorarea tinerei generații în valorile durabile ale umanității. În acest context, menționăm rolul decisiv al mediului familial sănătos și al practicilor educative, axate pe formarea eficienței personale a individului. Părinții sunt și au fost mereu învinuiți de pedagogi și chiar de către copiii lor pentru greșelile comise în educația familială și daunele aduse și societății de acțiunile nefaste ale copiilor. Conduitele deviante, dependența de alcool, droguri, jocuri de noroc etc. sau dezvoltarea unei atitudini nihiliste sunt puse pe seama incompetenței parentale. Deseori pedagogii, managerii școlari și alte autorități de niveluri diferite acuză părinții pentru carențele în educație și creșterea tinerei generații. Cu siguranță că de familie depinde mult, însă este necesar ca aceasta să fie susținută de stat, să fie gândite, elaborate și valorificate sistematic politici speciale de educație și instruire a familiilor la general și a părinților, în special. Astfel, Strategia Națională și Planul Național de implementare a *Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022* vin să completeze și să fortifice eforturile depuse de instituțiile de învățământ (grădinițe de copii, școală, liceu etc.) privind educația părinților.

Examinând potențialul familiei din această perspectivă, iar competența parentală abordând-o prin optica orientării spre autocunoaștere, eficiență autoidentificare și autoperfecționare, constatăm că acțiunea educativă a părinților din cadrul familiei necesită o redefinire și fundamentare pedagogică din următoarele considerente:

- transformările socioeconomice din lume și din țara noastră, democratizarea relațiilor sociale provoacă schimbări rapide în conștiința și conduita membrilor familiei;

- societatea tradițională patriarhală cedează locul unei societăți axate pe mobilitate, activism, competiție, auto/dezvoltare pe tot parcursul vieții;
- este necesară o bună gestionare a propriilor resurse și fortificarea managementului familial, ceea ce ar asigura sporirea eficienței personale a adulților, creșterea calitativă a satisfacției de viață și optimizarea procesului de creștere-educație a copilului;
- se percepe necesitatea fundamentării pedagogice a praxiologiei formării eficienței personale la membrii adulți ai familiei.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare. Eficiența personală ca factor cognitiv-emoțional în realizarea performanțelor persoanei a fost investigată de A. Bandura [3], P. Iluț [23], I. Neacșu [28], A. Maslow [27], D. Sălăvăstru [41], A. Gavreliuc [18], T. Bradberry [4], B. Леви [48]. Unele aspecte ale formării *complexelor materne și paterne*, precum și căile prin care ne putem elibera de impactul negativ al acestor complexe care subminează eficiența adulților, au fost elucidate în lucrările cercetătorilor: V. Kast [26], K. Horney [22], A. Schutzenberger [43], A. Курпатов [47]. Idei valoroase privind importanța inteligenței emoționale ca factor ce influențează eficiența parentală, nivelul de autocunoaștere, autocontrol, conștiință socială și gestionarea relațiilor familiale în corelație cu adaptarea la transformările sociale se atestă în investigațiile cercetătorilor: D. Goleman, A. McKee, R. Boyatzis [19], D. Sălăvăstru [41], J. Salome [40], R. Davidson [13], P. Ekman [16], N. Gueguen [21], M. Cojocaru-Borozan [5]. Un șir de strategii praxiologice de stabilire și menținere a relațiilor eficiente părinți-copii, însoțite de forme și metode de dezvoltare a competențelor parentale sunt prezentate în lucrările cercetătorilor: T. Gordon [20], Z. Ziglar [46],

Larisa Cuznețov [9; 10; 11]. Influența parentală în formarea personalității copilului, consilierea familiei prin explorarea temelor și a problemelor existențiale ale persoanei, precum și variate aspecte de formare a eficienței personale a adulților sunt detaliat investigate și elucidate în lucrările cercetătorilor: Larisa Cuznețov [10; 11], J. Salome [40], M. Segalen [44], R. Norwood [29], B. Леви [48] etc. Variate metode de consiliere pedagogică și psihologică, tipurlei de terapii integrative axate pe fortificarea eficienței personale a familiștilor aflăm în lucrările cercetătorilor: I. Yalom [45], L. Schmitt [42], J. Salome [40], I. Dafinoiu [12], I. A. Dumitru [15], Larisa Cuznețov [10; 11], I. Neacșu [28], K. Horney [22].

Situația identificată și descrisă conturează **problema cercetării** care rezidă în necesitatea determinării și elaborării fundamentelor pedagogice ale formării eficienței personale la membrii adulți ai familiei.

Scopul cercetării constă în conceptualizarea, determinarea, elaborarea și validarea fundamentelor pedagogice ale formării eficienței personale la membrii adulți ai familiei în ipostaza de părinți, prin intermediul consilierii psihopedagogice.

Ipoteza cercetării. Eficiența personală a membrilor adulți ai familiei va spori adaptabilitatea, coeziunea, relaționarea și educația familială a copiilor, dacă vor fi investigate, elaborate și validate fundamentele pedagogice ale formării eficienței personale a membrilor adulți ai familiei, încorporate în *Modelul pedagogic de formare a eficienței personale la membrii adulți ai familiei*.

Obiectivele cercetării:

1. Examinarea și interpretarea epistemologică a evoluției conceptului și fenomenului de *eficiență personală*.
2. Determinarea componentelor și a caracteristicilor definatorii ale eficienței personale.

3. Identificarea condițiilor psihopedagogice de formare și promovare a EP a adulților în cadrul familiei.
4. Stabilirea criteriilor și a indicatorilor EP a membrilor adulți ai familiei.
5. Elaborarea fundamentelor teoretico-aplicative și structurarea lor în *Modelului pedagogic de formare a EP la membrii adulți ai familiei*.
6. Elaborarea *Programului de consiliere a familiei, centrat pe formarea EP a adulților*.
7. Experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a eficienței personale la membrii adulți ai familiei*.

Repererele epistemologice sunt prezentate de un șir de teorii, concepții și idei din domeniul pedagogiei, psihologiei, sociologiei educației, a filosofiei educației și științelor comunicării. În mod special, drept repere teoretice ale cercetării au servit: conceptul de *eficiență personală* (A. Bandura), teoria învățării sociale (A. Bandura), abordarea familiei, competențelor parentale; a principiilor și criteriilor de eficientizare a educației în și pentru familie (Larisa Cuznețov, T. Gordon, Z. Ziglar, A. Adler, I. Mitrofan), tehnologiile de stimulare a inteligenței emoționale (D. Goleman), spirala schimbării persoanei în consilierea psihopedagogică (I. Al. Dumitru), elementele de terapie integrativă (I. Dafinoiu, I. Yalom, L. Schmitt) și modelul consilierii ontologice complexe a familiei (Larisa Cuznețov). La fel, cercetarea s-a bazat pe anumite poziții, teze și articole ale unor documente normative ca: *Codul Educației al RM* [53]; *Codul Familiei al RM* [52]; *Convenția cu privire la Drepturile Copilului* [54]; *Strategia Națională și Planul Național de Implementare a Strategiei Intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022* [51] etc.

Metodologia cercetării s-a constituit din:

- *metode teoretice*: analiza și sinteza, compararea, sistematizarea, generalizarea și interpretarea;
- *metode experimentale*: experimentul pedagogic, chestionarea, interviul;
- *metode de analiză statistică și prelucrare a datelor*: reprezentarea grafică a rezultatelor cercetării.

Noutatea și originalitatea științifică a investigației constă în oferirea posibilității de conștientizare și valorificare creativă, din punct de vedere pedagogic, a *Teoriei eficienței personale/ self-efficacy theory* (A. Bandura) și a elaborării fundamentelor pedagogice ale formării eficienței personale la membrii adulți ai familiei; examinarea și descrierea evoluției conceptului de *eficiență personală*; determinarea caracteristicilor definitorii ale EP în contextul vieții familiale și a educației copiilor; identificarea condițiilor psihopedagogice de formare și promovare a EP în cadrul familiei; elaborarea și fundamentarea științifică a *Modelului pedagogic de formare a eficienței personale la membrii adulți ai familiei*.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de analiza evoluției conceptului de *eficiență personală*, determinarea aspectelor definitorii și a componentelor eficienței personale a adulților în cadrul familiei; identificarea domeniilor de referință pentru formarea competențelor parentale de tip social, personal și familial; conceptualizarea și fundamentarea teoretică a *Modelului pedagogic de formare a eficienței personale la membrii adulți ai familiei*.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în elaborarea și validarea fundamentelor pedagogice ale formării eficienței personale, structurate în *Modelul pedagogic de formare a eficienței personale la membrii adulți ai familiei*, care poate fi valorificat în practica de educație a părinților. Elaborarea și validarea *Programului de con-*

siliere parentală pentru dezvoltarea EP și a Mecanismului de interacțiune a funcțiilor, perspectivelor, scopurilor familiei și condițiilor psihopedagogice de formare a EP la adulți contribuie la completarea practicilor de formare și educație permanentă a familiei/a părinților.

EXEMPLUL 2. Actualitatea și importanța problemei abordate, preluată din teza de doctorat cu tema *Consilierea educațională ca factor de armonizare a relațiilor preadolescenți-părinți a dnei Raileanu Olga (cu permisiunea ei).*

Cercetările științifice și constatările empirice demonstrează că formarea și dezvoltarea personalității umane este un proces complex, care presupune nu numai activități specifice de instruire, formare și educație, ci necesită o anumită asistență psihopedagogică și consiliere educațională, desfășurate pe parcursul întregii vieții. Astăzi când schimbarea, instabilitatea, sporirea migrației pentru a găsi un loc de muncă mai profitabil, criza economică, criza morală au devenit caracteristici ale vieții cotidiene, familia se confruntă cu un șir de fenomene imprevizibile, care distorsionează coeziunea și armonia relațiilor familiale. Noile realități și condițiile sociale complicate provoacă dificultăți de comunicare și relaționare, conflicte interpersonale, deteriorează unitatea familiei, subminând climatul familial și relația copii-părinți. Decalajul între vorbe, gânduri și fapte, comportamentul iresponsabil și incompetența părinților; comunicarea insuficientă și necalitativă cu copiii lor, modelele comportamentale lipsite de eficiență personală și parentală, toate aceste fenomene indezirabile contribuie la apariția unor dificultăți de educație și relaționare familială. Situația se complică și se distorsionează tot mai mult odată cu creșterea și, mai cu seamă, odată cu maturizarea copiilor. Astfel, începând cu apariția copilului și

avansarea lui în vârstă, marea majoritate a familiilor percep acut necesitatea unui ajutor calificat de consiliere și ghidare din partea instituțiilor de învățământ sau a celor specializate în domeniul consilierii psihopedagogice/educaționale. În acest sens, cadrele didactice, diriginții, managerii școlari, serviciile psihologice și cele de consiliere au misiunea de a ajuta familia și de a realiza variate activități de intervenție și asistență, orientate spre eficientizarea educației familiale și armonizarea relațiilor copii-părinți. În această ordine de idei, preadolescența este o perioadă destul de complicată, ea generează o multitudine de situații dificile, conflicte de tip intrapersonal și interpersonal. Consilierea realizată de pedagogi, diriginți și psihologi vine în sprijinul familiei pentru a ajuta părinții să înțeleagă specificul vârstei preadolescente, să axeze educația familială pe dezvoltarea potențialului moral, psihofizic, intelectual al copilului; crearea și menținerea unui climat familial armonios.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Problematika consilierii educaționale este una poliaspectuală, ea este abordată din perspectiva valorificării optime și interconexe a ambelor dimensiuni, cea psihologică și cea pedagogică. Fiind axate pe intervenții de tip corecțional, psihologic, sociologic, psihoterapeutic și pedagogic, multe lucrări din domeniul vizat elucidează direcțiile, formele și strategiile de consiliere educațională a adulților și copiilor în dificultate [5; 9; 11; 12; 22 etc.]. Aspectul psihosocial și pedagogic al educației în cadrul familiei prin cultivarea individului, consilierea acestuia, sunt cercetate și reflectate în lucrările autorilor: Г. Б. МОНИНА [51], I. Mitrofan [23], Larisa Cuznețov [11; 12], A. Băban [1]. Conceptul de consiliere psihologică și consiliere pedagogică este definit și explicat în lucrările cercetătorilor: R. Nelson-Jones [24], Gh. Tomșa [44], I. Al., Dumitru [17], E. Dimitriu-Tiron [16], D. Tudoran [45]

etc. Teoria și practica consilierii psihopedagogice în profunzime este elucidată în lucrările lui I. Al. Dumitru [17]; R. Nelson-Jones [24], И. Марковская [50]. Analiza specificului familiilor armonioase și a celor dezarmonioase, educația familială a copiilor, relațiile copii-părinți, educația părinților, educația de gen, prevenirea violenței în familie sunt redată în lucrările cercetătorilor: Larisa Cuznețov [13], N. Ovcerenco [25], V. Bodrug-Lungu [4], Г. Моница [51], E. Bonchiș [5], T. Cosma [9], C. Ciofu [8] etc. Multe aspecte adiacente și necesare consilierii educaționale, ca: diagnosticarea psihopedagogică, educația și consilierea școlară, prevenirea și soluționarea conflictelor, rolul empatiei în armonizarea relațiilor preadolescenti-părinți, activizarea comunității în educație și sporirea calității acesteia au fost cercetate în Republica Moldova, de C. Calaraș [6], D. Beșleagă [3], N. Carabet [7], O. Dandara [15], V. Goraș-Postică [20] С. Толстая [52] etc. Cele mai importante teorii de consiliere și psihoterapie integrată a familiei le aflăm la: Gh. Tomșa [44], I. Dafinoiu [14], A. Băban [1]; specificul consilierii psihopedagogice din punct de vedere praxiologic este abordat de către cercetătorii: I. Al. Dumitru [17], R. Nelson-Jones [24], Gh. Tomșa [44]. Teoria și practica consilierii familiale sistemice a fost cercetată de mai mulți savanți, printre care sunt: R. Nelson-Jones [24], Z. Konya, A. Konya [22]. Metode de investigație și consiliere a personalității pentru autoeficiență le aflăm la: A. Bandura [2], J. Piaget [26], Z. Konya, A. Konya [22] etc. Consilierea ontologică complexă a familiei, a adulților și copiilor a fost întemeiată și fundamentată de cercetătoarea autohtonă Larisa Cuznețov [12]. Totodată, domeniul formării competențelor parentale, a consilierii educaționale a familiei și copiilor/elevilor de diferită vârstă este marcat de un șir de neclarități, contradicții și disfuncționalități. Acest aspect a fost evidențiat și abordat în *Str-*

tegia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 Educația 2020 [41] și în *Strategia intersectorială privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022* [43]. Atât la nivel macro- cât și la nivel microstructural, în politicile și practicile educaționale, actualmente este percepută necesitatea valorificării sistematice a consilierii psihopedagogice a elevilor și părinților în instituțiile de învățământ; a fundamentării științifice a acestui proces prin elaborarea și validarea reperelor teoretico-aplicative a consilierii educaționale, abordate ca factor de optimizare a educației familiale și de armonizare a educației familiale și a relațiilor copii-părinți. Dificultățile care apar în relațiile copii-părinți, inclusiv preadolescenți-părinți, în condițiile de astăzi necesită intervenții și soluționare prin intermediul valorificării consilierii educaționale, care se realizează, de facto, în instituțiile de învățământ, însă, instrumentele psihopedagogice de consiliere a elevilor și familiei lipsesc sau sunt depășite, nu corespund realității și exigențelor pedagogiei postmoderne și nu au o fundamentare științifico-practică. Apreciind importanța științifică a investigațiilor realizate, putem menționa că anumite aspecte ale domeniului vizat, îndeosebi, fundamentele teoretico-aplicative ale acțiunilor și procesului de consiliere educațională a preadolescenților și părinților, centrate pe armonizarea relațiilor familiale, rămân încă insuficient cercetate. Așadar, noile realități culturale, socioeconomice, impactul globalizării, intensificarea migrației adulților, plecarea lor la munci peste hotarele țării, incompetența parentală privind educația preadolescenților, relaționarea acestora și investigațiile fragmentare privind consilierea educațională a familiei cu preadolescenți, generează **problema cercetării**, care rezidă în necesitatea determinării și valorificării fundamentelor teoretico-aplicative a consilierii educa-

ționale a familiei, abordate ca factor esențial de armonizare a relațiilor preadolescenți-părinți.

EXEMPLUL 3. Metodologia cercetării științifice, preluată din aceeași cercetare a dnei Raileanu Olga.

Investigația s-a realizat în baza unor teorii, concepții, legități, principii din domeniul pedagogiei/teoriei generale a educației, sociologiei educației, pedagogiei familiei, consilierii educaționale, psihoterapiei familiei și psihologiei vârstelor. În mod special drept repere teoretice ale cercetării au servit: formele, funcțiile și condițiile consilierii educaționale eficiente (I. Al. Dumitru [17]; A. Băban [1]; E. Dimitriu-Tiron [16]; D. Tudoran [45]; G. Tomșa [44]; Larisa Cuznețov [11; 12]; C. Calaraș [6]; N. Carabet [7] etc.); tendințele și perspectivele dezvoltării domeniului științific și praxiologic de consiliere a familiei (Z. Konya și A. Konya [22]; C. Rogers [38]; Larisa Cuznețov [12] etc.); teze din teoria generală a educației privind eficientizarea educației familiale și armonizarea relațiilor copii-părinți (E. Bonchiș [5], C. Ciofu [8]; T. Cosma [9]; A. Cosmovici etc.); principiile și strategiile educației familiale (M. Segalen [39]; Larisa Cuznețov [11; 12] etc.); specificul psihopedagogic al vârstei preadolescente, al preîntâmpinării și soluționării conflictelor familiale copii-părinți (M. Zlate [48], C. Calaraș [6], D. Beșleagă [3] etc.).

Metodele de cercetare: documentarea științifică, metoda analizei și sintezei, modelarea teoretică, metoda generalizării teoretice, interpretarea, formularea de concluzii și recomandări, experimentul pedagogic, chestionarul, studiul de caz, analiza produselor subiecților investigați, metode statistice, metoda implicării experților din domeniul vizat.

EXEMPLUL 4. Valoarea aplicativă a lucrării, constă în elaborarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative, structurate în componentele și instrumentele *Modelului pedagogic de consiliere educațională a familiei, centrat pe armonizarea relațiilor preadolescenți-părinți*. Fundamentele teoretico-aplicative (încorporate în modelul nominalizat) valorificate și validate în cadrul experimentului pedagogic realizat au contribuit la sporirea eficienței personale a adulților în soluționarea conflictelor familiale la depășirea dificultăților în educația preadolescenților și armonizarea relației preadolescenți-părinți. *Grila de explorare a pluridisciplinarității în CE; Matricea bidimensională a consilierii preadolescenților și părinților; Strategiile operaționale și cele generale ale CE a familiei; Condițiile psihopedagogice de armonizare a relațiilor preadolescenți-parinți; Modelul pedagogic de CEF, centrat pe armonizarea relațiilor preadolescenți-părinți* – pot fi aplicate cu succes în consilierea educațională.

EXEMPLUL 5. Fragment din teza de masterat; autor Huluiță-Saftiuc Elizabeta. Tema tezei: *Strategii de consiliere a familiilor în situații de violență domestică.*

Actualitatea temei de cercetare.

Violența în familie/domestică își are originea în structura socială și culturală, în tradiții, obiceiuri și mentalitățile popoarelor care subînțeleg superioritatea bărbatului asupra femeii și a adulților asupra copiilor.

Violența fizică în familie a crescut alarmant în contextul actelor teroriste, a războaielor locale, a crizei morale, economice și desigur că a unei societăți generatoare de nemulțumiri și frustrări ce constituie premisele unui comportament violent. Comportamentul agresiv a fost studiat îndelung de mulți cercetători, care au

încercat să găsească cauzele și chiar să prevină diferite stări ce provoacă **agresivitatea și violența**. Există o serie de factori agravanți ai manifestărilor violente în familie, cum ar fi mutațiile intervenite la nivelul relațiilor intrafamiliale, apariția unor **factori de deteriorare a raporturilor dintre parteneri – starea de stres, creșterea** consumului de alcool, infidelitatea, gelozia. Un factor provocator, în ultima perioadă, îl reprezintă proliferarea violenței prin mijloace mass-media, precum și atitudinea de indiferență a opiniei publice față de comiterea actelor de violență în familie, societate etc. [5; 9; 23].

În general, suntem atât de duri, agresivi, nerăbdători în niște situații atât de simple, neimportante, situații în care poți să te porți altfel. Majoritatea dintre noi ne comportăm că niște surzi și orbi, admitem conduite indecente și nu reacționăm adecvat în situațiile când suntem supuși violenței sau când suntem agresați. Problema este că noi nici nu conștientizăm că foarte des devenim victime ale diferitelor forme de violență. Motivul poate ar fi că nu suntem informați, nu cunoaștem multe despre violență și/sau ne-am deprins cu conduitele agresive și manifestarea violenței.

Violența în familie este una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea contemporană, atât la nivel internațional, cât și la nivelul național. În pofida faptului că violență în familie și, în special, violență împotriva femeii și a copiilor constituie de câteva decenii un subiect de dezbatere, comunitatea internațională nu a reușit, până în prezent, să pună capăt acestei forme de violență, care este extrem de distructivă.

Violența în familie este o problema complexă, care implică atât protecția integrității personale a victimelor, cât și protecția intereselor lor sociale comune, precum libertatea și democrația. Violența pe motive de gen provoacă, de asemenea, un grav atentat

democrației. Pornind de la premisa că femeile supuse violențelor reprezintă o categorie ale cărei șanse de a participa la viață socială și profesională sunt semnificativ reduse, constatăm că în măsura în care viața de familie își pierde funcția de a oferi membrilor acesteia securitatea de care ei au nevoie, această instituție socială treptat se distruge.

Datele recente arată că societatea românească contemporană, în lipsa unor modele mai progresiste și eficiente, tinde să se orienteze în ceea ce privește construirea relațiilor dintre femei și bărbați în familie în baza modelului patriarhal, influențat, din păcate, de scăderea nivelului de trăi și de educație, de evoluțiile sociale negative [5; 33; 34].

Problema violenței în familie, la general, este abordată foarte frecvent în cercetările sociologice și psihologice (David M. Cooper; P. Iluș; D. Ball; Ș. Ionescu; M. Rădulescu; V. Bodrug-Lungu, A. Munteanu etc.). Aspectele legate de maltratarea femeii le aflăm în investigațiile cercetătorilor: D. Cadei; C. Păunescu; C. Trigub; V. Bodrug-Lungu etc. variate probleme care țin de violență domestică asupra copiilor sunt reflectate în lucrările cercetătorilor: M. Shepard; E. Pence; D. Petruți; M. Roth-Szamoskozi; Z. Micleușanu etc.

În acest context, *prevenirea violenței în familie* devine o prioritate în ceea ce privește promovarea modelelor relaționale bazate pe egalitatea de gen. Totodată, apare că o necesitate introducerea în legislația națională a unor articole și referiri concrete la măsuri și acțiuni menite să confere o protecție adecvată femeilor, copiilor și vârstnicilor care se confruntă cu violențe în cadrul familiei, acestea fiind, în fapt, categorii sociale aflate într-un grad sporit de vulnerabilitate. Adesea, violența se manifestă prin controlarea și izolarea victimelor, acestora fiindu-le greu să accepte necesitatea raportării faptelor către autorități, sau, atunci când o

fac, adesea sunt supuși a unor presiuni puternice din partea autorului violențelor, a rudelor sau al altor persoane pentru a renunța la plângere. Prin urmare, protecția juridică corespunzătoare și coerentă a integrității victimelor violenței în familie are o importanță majoră, autoritățile competente trebuind să acorde prioritate urmării penale a faptelor săvârșite cu violență în contextul relațiilor de familie.

De aici reiese **problema cercetării** care constă în necesitatea stabilirii strategiilor de combatere a violenței domestice și a celor de consiliere a familiei în situații de manifestare a acesteia.

Scopul: elaborarea, experimentarea și validarea strategiilor de combatere a violenței domestice prin intermediul consilierii familiei.

Obiectivele cercetării:

1. Analiza reperelor teoretice privind violența în familie.
2. Dezvăluirea esenței conceptelor de bază.
3. Identificarea cauzelor și consecințelor generate de fenomenul violenței domestice.
4. Selectarea și aplicarea strategiilor de intervenție și consiliere, axate pe prevenirea și combaterea violenței în familie.

Repere teoretice, metode și tehnici de cercetare

Reperetele teoretice de la care am început și în baza cărora am realizat cercetarea reprezintă un ansamblu de idei, strategii, legități din domeniul pedagogiei și psihologiei familiei (V. Bodrug-Lungu; Larisa Cuznețov); pedagogiei sociale (C. Păunescu; M. Rădulescu; A. Racu etc.); sociologiei violenței (S. Chelcea; D. Gill; J.R. Gelles; D. Gadei etc.); sociopsihologia și antropologia familiei (P. Iluș; E. Sănciulescu; M. Segalen etc.).

Metode aplicate: observația; studiul de caz; conversația; chestionarul; experimentul pedagogic; prelucrarea statistică a datelor; analiza și sinteza; documentarea/studiul bibliografiei.

Lotul experimental: 10 familii care au frecventat centrul de consiliere a familiei de pe lângă biserica creștin-ortodoxă Sf. mucenici Brâncoveanu (23 de adulți, părinți și 3 bunici și 24 de copii).

Sumarul tezei (structura și volume)

Introducerea include actualitatea temei de cercetare, problema, scopul, obiectivele cercetării, valoarea teoretico-aplicativă, metodele aplicate în cercetare și descrierea lotului experimental.

*Primul capitol, **Violența – problemă stringentă în societate și familie***, redă specificul violenței domestice prin explicarea conceptelor definitorii elucidează premisele, cauzele și consecințele acesteia. Totodată, scoate în evidență victimele fenomenului de violență domestică.

*Capitolul doi, **Condiții de prevenire și combatere a violenței în cadrul familiei***, este axat pe elucidarea experimentului pedagogic și, anume prezintă coordonata constatativă a investigației, Programul de formare prin intermediul consilierii familiei și a copiilor și oferă strategiile de prevenire și combatere a violenței domestice.

În concluzii și recomandări sunt expuse sintezele pe marginea cercetării realizate.

Cuvinte-cheie: familie, violență, violența fizică, violență psihologică, abuz sexual, victimă, educație, consilierea familiei, protecție socială.

EXEMPLUL 6. Aurelia Antoniu. Tema tezei de masterat: *Consilierea familiei axată pe optimizarea relației adolescenți-părinți*

Actualitatea temei este determinată de necesitatea studierii și cunoașterii specificului vârstei adolescente, a soluționării conflictelor *adolescenți-părinți* și optimizarea relațiilor familiale. Adolescența este o vârstă extrem de complicată în care persoana se confruntă cu diverse probleme: *autodeterminarea socială, morală și*

profesională, relațiile cu sexul opus, dilema dependenței și detașării de părinți și, totodată, a atașamentului de ei etc.

Vârsta adolescentină a fost și este obiectul preocupărilor multor savanți din domeniul științelor educației [1; 2; 6; 10; 11; 19; 23; 32; 50; 52; 53; 58]. Observații și descrieri valoroase s-au realizat, practic, în toate epocile, începând cu antichitatea și finalizând cu postmodernitatea, însă psihologia și pedagogia adolescenței reprezintă un domeniu care s-a constituit către sfârșitul secolului al XIX-lea, adică, relativ recent. Cercetările continuă și se aprofundează în diferite aspecte ale acestei complexe vârste, mai cu seamă este actuală problema conflictelor adolescenți-părinți, a modelării/construirii, dar și soluționării acestora.

I. Dafinoiu [9] menționează că *adolescența poate fi definită ca fiind o perioadă deosebită în care se dezvoltă autonomia, independența, profilul sociomoral și responsabilitatea persoanei.*

P. Golu și E. Verza în lucrările sale menționează că *adolescența este o perioadă de vârstă care începe cu pubertatea (perioada în care are loc maturizarea sexuală) și se finalizează cu atingerea nivelurilor maturității emoționale și sociale, care sunt specifice adulților* [16, p. 38].

M. Debesse consideră că *adolescența este vârsta acțiunilor și a luptei pentru succes în toate domeniile de activitate.* Pentru a se afirma în fața adultului adolescentul depune mari eforturi psihice și intelectuale, este tot timpul în căutare, încearcă variate strategii comportamentale [Apud 7].

Adolescenții doresc să realizeze lucruri mari, ieșite din comun prin care s-ar afirma ca persoane mature și autonome. În adolescență se constată o dezvoltare esențială a gândirii, devine posibilă trecerea de la noțiuni la sinteze, idei generale, analize și concluzii. Necunoscându-și bine trăsăturile de personalitate, adolescenții au

un sentiment exagerat al propriei valori, motiv din care sunt radicali și intransigenți, mai ales în plan moral, deseori manifestându-se ca nonconformiști.

M. Debesse susține că criza adolescenței, nu are la bază un conflict social, ea, mai degrabă, este corelată cu maturitatea sexuală, care începe să se afirme cu multă vigoare, colorând întreaga viață sufletească a adolescentului și cu autoidentificarea morală și socială [Ibidem].

Cercetătorii din domeniul științelor educației [7; 23; 27; 36; 42 etc.] susțin că la începutul adolescenței, în primii ani de liceu, adolescentul se îndepărtează și se detașează de familie, stabilind legături mai profunde cu semenii, inițiind, prietenii și schimburi de opinii. Adolescentul simte nevoia să-și exploreze corpul, forța, și mintea în mod independent; caută sprijin la cei de aceeași vârstă și de același sex cu el, stabilește relații destul de eficiente și importante pentru el cu fetele. Totuși, familia poate influența adolescentul pe multiple căi, iar consecințele disfuncției familiale se situează undeva între cei doi opuși: *hiperprotecție* și/sau *neglijare*. Adolescentul necesită atenție, dragoste, susținere morală, disciplinare și obținerea treptată a unui grad de independență. Către 16-17 ani certurile și conflictele dintre părinte și adolescent pot atinge punctul culminant atunci, când acesta vrea să decidă singur totul. Are prieteni apropiați, cărora le acordă mai multă încredere decât părinților își alege prietenii dintre cei cu care împărtășește interese și înclinații, în compania lor petrece mult timp, mai mult decât în comunicarea și relaționarea cu părinții și alte rude.

În ultima perioadă a adolescenței (18-20 de ani), când tânărul este la facultate sau la primul său serviciu, posedă deja multe dintre competențele și valorile adulte; este destul de independent și dorește să refacă relația cu familia, plecând de la un raport de

egalitate. Părinții trebuie să se implice activ, dar atent în viața adolescentului, discutând cu el despre prietenii săi, despre experiențele pe care le-a traversat, despre succesele, dar și problemele, temerile și eșecurile sale. În esență, părinții rămân un *punct solid de sprijin* în viața adolescentului.

Evident că relația adolescenți-părinți ar trebui să fie un exercițiu de comunicare și relaționare eficientă, atât în cadrul familial cât și în afara acestuia.

Gradul de cercetare a problemei

Vârsta adolescenței se caracterizează printr-o multitudine de schimbări calitative psihofizice, fiziologice și sociale în ceea ce privește sistemul de valori. Această perioadă, conform viziunilor pedagogilor și psihologilor este una de trecere la perioada de adult. De formarea personalității adolescentului țin cercetările lui *L. Bojovici*, *H. Remschmidt*, *P. Golu*, *T. Crețu* etc., care sunt importante atât din punct de vedere psihologic cât și din punct de vedere pedagogic, deoarece savanții analizează nu numai apariția formațiunilor noi în structura psihicului și personalității adolescentului, dar și evoluția, maturizarea lor sub influența educației, mai cu seamă sub influența educației familiale [Apud 7; 8].

Din toate teoriile ce țin de problematica adolescenței se evidențiază concepția lui *E. H. Erikson* (1965). Savantul demonstrează că fiecare fază a dezvoltării psihice se caracterizează prin apariția unor noi fenomene și însușiri psihice inexistente la etapa precedentă. La începutul adolescenței se formează individualitatea persoanei; începe a se contura imaginea „Eu-lui”, se disting rolurile sociale și se intensifică relațiile interumane, dar acest proces este încă confuz. În acest context sunt importante cercetările lui *H. Stierlin* (1980), care a stabilit trei aspecte ale reprezentărilor și

așteptărilor părinților față de adolescent și conduita acestuia. Astfel, capacitatea adolescentului de a fi independent, capacitatea de a stabili relații interpersonale cu alții și capacitatea de a întreține relații eficiente cu familia după detașarea de ea [52; 58; 59].

În acest sens trebuie menționate trei forme de comunicare practicate de membrii familiei, evidențiate de același autor în relațiile adolescenți-părinți: comunicarea *alături* /la egal; comunicarea empatică și comunicarea asertivă.

Savantul *F. Neihardt* susține că între părinți și copii care se maturizează se pot păstra următoarele tipuri de relații interpersonale:

- a) de comunicare;
- b) de control „normativ” din partea părinților;
- c) de relații afectiv-simpatetice și păstrarea coeziunii familiei;
- d) de dependență sau independență economică [Apud 52].

În ceea ce privește consilierea familiei și a adolescenților există multe aspecte investigate de cercetătorii și practicienii din domeniul vizat. Astfel, aspectele consilierii psihopedagogice a adolescenților au fost cercetate de I. Al. Dumitru [12], L. Vera, J. Leveau, L. P. Vera [42], K. Gelbard, D. Gelbard [13], Larisa Cuznețov [5; 6; 7; 8], D. Banciu, S. Rădulescu [Apud 5] etc.; conținutul și specificul consilierii familiei le aflăm în lucrările O'Brien M., G. Houston [Apud 5], Larisa Cuznețov [5], C. Calaraș [4] etc. Totodată problema nominalizată rămâne actuală și astăzi.

De aici, se conturează **problema cercetării**: care sunt strategiile de optimizare a relațiilor adolescenți-părinți valorificate prin intermediul consilierii familiei ?

Obiectul cercetării îl constituie dificultățile relațiilor familiale și strategiile de optimizare a relațiilor adolescenți-părinți, valorificate în consilierea familiei.

Scopul cercetării constă în evaluarea tipului de relații interpersonale adolescenți-părinți și elaborarea strategiilor de optimizare a acestora prin intermediul consilierii familiei.

Ipoteza cercetării. Evaluarea tipului de relații interpersonale adolescenți-părinți va permite elaborarea strategiilor de consiliere a familiei, axate pe optimizarea relațiilor familiale, dacă:

- vom stabili și cunoaște premisele teoretice ale relațiilor adolescenți-părinți;
- vom determina tipul de relații interpersonale dintre adolescenți-părinți;
- vom elabora și experimenta strategii de consiliere a familiei axate pe optimizarea relațiilor adolescenți-părinți.

Obiectivele cercetării:

1. Analiza relațiilor familiale a părinților și copiilor din perspectiva istorică;
2. Studiul reperelor teoretice privind relațiile interpersonale adolescenți-părinți;
3. Stabilirea și descrierea climatului educativ în cadrul familiei prin identificarea tipurilor de relații interpersonale între părinți și adolescenți;
4. Diagnosticarea nivelului de manifestare a relațiilor adolescenți-părinți în cadrul educației familiale;
5. Elaborarea, experimentarea și validarea programului și a strategiilor de consiliere a familiei, axată pe optimizarea relațiilor „adolescenți-părinți.

Metodologia cercetării a vizat aplicarea următoarelor metode: analiza și sinteza teoretică a surselor psihopedagogice; metoda de explicare și interpretare a rezultatelor obținute în cadrul cercetării; conversația, chestionarul și experimentul pedagogic; conversația și observația.

Lotul de cercetare a fost alcătuit din 30 de părinți și 30 de adolescenți din cadrul Centrului de plasament temporar al tinerilor *Stela*, or. Ialoveni.

Importanța științifică și valoarea teoretică a cercetării

Importanța studiului rezultă din necesitatea de a studia relațiile interpersonale adolescenți-părinți; a elabora strategii de consiliere a familiei axate pe optimizarea relațiilor familiale adolescenți-părinți, inclusiv promovarea valorilor ce contribuie la armonizarea educației familiale și a comunicării-relaționării adulților cu adolescenții. Strategiile de consiliere și modelele ședințelor explorate pot fi preluate de specialiștii din domeniul respectiv pentru a le aplica în munca cu adolescenții și părinții.

Concepte-cheie: familie, adolescenți, părinte, relații familiale, consilierea familiei, optimizarea relațiilor adolescenți-părinți.

Structura lucrării:

Teza de master *Consilierea familiei axată pe optimizarea relațiilor adolescenți-părinți*, conține Introducere, două capitole, concluzii și recomandări practice, bibliografie și anexe.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Agabrian M. *Cercetarea calitativă a socialului*. Iași: Institutul European, 2004.
2. Antonesei L. (coord.). *Ghid pentru cercetarea educației*. Iași: Polirom, 2009.
3. Bârzea C. *Arta și știința educației*. București: EDP, 1998.
4. Beveridge W.I. *Arta cercetării științifice*. București: Editura Științifică, 1978.
5. Călin Marin C. *Teoria și metateoria acțiunii educative*. București: Aramis, 2003.
6. Chelcea S. *Psihosociologie aplicată. Publicitatea*. Iași: Polirom, 2016.
7. Cristea S., Cojocaru-Borozan M. et. al. *Teoria și praxiologia cercetării pedagogice*. București: EDP RA, 2016.
8. Cuznețov Larisa. *Educația pentru familie din perspectiva educației permanente. Cadru conceptual și metodologic*. Chișinău: Primex-com SRL, 2013.
9. Cuznețov Larisa. *Familia ca proiect existențial. Management familial*. Chișinău: Primex-com SRL, 2018.
10. Cuznețov Larisa. *Unele repere metodologice privind cercetarea psihopedagogică a familiei*. În: Revista Pro-Didactica nr.2 (84), 2014.
11. Cuznețov Larisa. *Valorificarea proprietății intelectuale în domeniul educației și științelor educației: importanța explicației științifice*. În: Revista Intellectus nr.1-2, 2019.
12. Enăchescu C. *Cercetarea științifică în educație și învățământ. Întrebări cu și fără răspunsuri imediate*. București: Ed. Universitară, 2012.
13. Havârneanu C. *Metodologia cercetării în științele sociale*. Iași: Erola, 2000.

14. Iluț P. Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte și metode. Iași: Polirom, 1997.
15. Kant Im. Critica rațiunii pure. București: Editura IRI, 1998.
16. Kuhn Th. The structure of Scientific Revolutions. Chicago: The University of Chicago, 1970.
17. Labăr A.V. SPSS pentru științele educației. Metodologia analizei datelor în cercetarea pedagogică. Iași: Polirom, 2008.
18. McMilan J. H. Educational Research. Fundamentals for the Consumer. New York: Harper Collins Publishers Inc., 1992.
19. Mihăilescu I. Familia în societățile europene. București: Editura Universității, 1999.
20. Mucchielli A. (coord.) Dicționar al metodelor calitative în științele socioumane și sociale. Iași: Polirom, 2002.
21. Nagel E. The structure of Science: Problems in the Logic of scientific Explanatation. New York: Harcourt Brace World, 1961.
22. Nicola I., Fărcaș D. *Teoria educației și noțiuni de cercetare pedagogică*. București: EDP RA, 1993.
23. Oancea Alis. Explicația cauzală și explicația teleologică în științele educației. București. Editura Universitară, 2000.
24. Patrașcu D., Patrașcu L. et al. Metodologia cercetării și creativității psihopedagogice Chișinău: Știința, 2003.
25. Popa M. Statistici multinivelare aplicate în psihologie. Iași: Polirom, 2010.
26. Popescu R. Introducere în sociologia familiei. Iași: Polirom, 2009.
27. Popper K. Logica cercetării. București: Ed. Științifică, 1981.
28. Segalen M. Sociologia familiei. Iași: Polirom, 2011.
29. Stan A. Testul psihologic. Evoluție, construcție, aplicații. Iași: Polirom, 2002.

30. Stănciulescu E. *Sociologia Educației familiale*. Iași: Polirom, 2002, 280 p.
31. Șevciuc M., Triboi I. *Metodologia cercetării și statistica aplicată în psihologie și pedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2013.
32. Vlăsceanu L. *Introducere în metodologia cercetării pedagogice*. Iași: Polirom, 2013.
33. Weber Max. *Teorie și metodă în științele culturii*. Iași: Polirom, 2001.
34. Wright Von, Henrik George. *Explicație și înțelegere (traducere)*. București: Editura Humanitas, 1995.
35. Yin Robert K. *Studiul de caz. Designul, analiza și colectarea datelor*. Iași: Polirom, 2005.
36. Codul Educației al Republicii Moldova. În Monitorul Oficial nr. 319-324 din 29.11.2014.
37. Ghid pentru elaborarea și susținerea tezelor de master. Chișinău: UPSC, 2014.
38. <http://www.educatie/psihologie/> Metode-de-cercetare-in-psiholo33.php
39. [www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/ SuportTMCS-Ro.pdf](http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/SuportTMCS-Ro.pdf)
40. www.gov.md/sites/default/files/attachments/intr1620.pdf/Hotărârea_Guvernului_Cu_privire_la_aprobarea_Strategiei_intersectoriale_de_dezvoltarea_abilităților_și_competențelor_parentale_pentru_anii_2016-2022
41. Dicționar Explicativ al Limbii Române (Coteanu I., Seche L. et.al.). București: Univers enciclopedic, 1998.
42. Zagvezenskii V. I., Atahanov R. *Metodologia i metodî psihologo-pedagogicescogo issledovania*. Moskva, 2000.

CUZNEȚOV Larisa
TEORIA ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII FAMILIEI
ÎN ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI
Suport de curs

Semnat pentru tipar
Formatul 60 × 84 1/16.
Coli de autor 3,6. Coli de tipar 6,1.
Tirajul 200 ex.

Tipografia CEP USM
Chișinău, str. A. Mateevici, 60.